

Čimbenici suvremenih migracijskih kretanja iz Hrvatske u Njemačku i natrag

---

Rogošić, Danijela

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:334637>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU**

DIPLOMSKI RAD

**ČIMBENICI SUVREMENIH MIGRACIJSKIH KRETANJA IZ HRVATSKE U
NJEMAČKU I NATRAG**

DANIJELA ROGOŠIĆ

Split, 2019.

ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU
JEDNOPREDMETNI STUDIJ SOCIOLOGIJE
ETNOGRAFSKI PRISTUPI U SOCIOLOGIJI

DIPLOMSKI RAD

**ČIMBENICI SUVREMENIH MIGRACIJSKIH KRETANJA IZ HRVATSKE U
NJEMAČKU I NATRAG**

STUDENTICA:

Danijela Rogošić

MENTORICA:

prof. dr. sc. Renata Relja

Split, rujan 2019.

Sadržaj**Stranica**

1. Uvod.....	4
2. Teorijski okvir rada.....	6
2.1. Sociološko definiranje suvremenih migracijskih kretanja.....	6
2.1.1. Novija istraživanja suvremenih migracija Hrvata.....	13
2.2. Suvremena migracijska kretanja iz Hrvatske u Njemačku.....	20
2.2.1. Razlozi suvremenih migracijskih kretanja iz Hrvatske u Njemačku.....	24
2.3. Suvremena migracijska kretanja iz Njemačke u Hrvatsku.....	26
3. Metodološki aspekti rada.....	29
4. Interpretacija rezultata.....	31
5. Zaključak.....	40
6. Literatura.....	42
7. Prilozi.....	46
8. Sažetak.....	66
Bilješka o autorici.....	68

1. UVOD

„Razumijeti migracije dakle znači prvenstveno
proučavati element nestabilnosti u okolini,
bilo pojedinca, bilo sustava“

Mežnarić

Potrebno je definirati određene teorijske pristupe i pojmove vezane uz migracije kako bi pobliže mogli razumjeti i adekvatno interpretirati određena populacijska kretanja, kao i stavove te mišljenja ispitanika dobivenih kroz razna istraživanja o migracijama. „Sveobuhvatna klasifikacija dijeli migracije na dobrovoljne i nedobrovoljne (prisilne). Ona se odnosi na vanjske i na unutarnje migracije. Razlog dobrovoljnih migracija jest traženje posla, objedinjavanje obitelji ili drugi osobni razlozi, dok je kod prisilnih migracija uzrok odlaska protjerivanje, sukob, represija, ekološka katastrofa ili druge situacije koje ugrožavaju život i slobodu“ (Zlatković Winter, 2004, 166). Nadovezujući se na ovu definiciju migracija, Mesić određuje i osnovne tipove migranata prema duljini i trajanju migracija. Prema njemu to bi bili: „permanentni (naseljenici), privremeni radnici „na ugovor“, ilegalni radnici, tražitelji azila, izbjeglice“ (Mesić prema Zlatković Winter, 2004, 166).

Kako je Hrvatska postala članica EU, još je teže evidentirati i razabrati kraća, sezonalna ili dugoročna kretanja, jer i oni koji su otišli za stalno ili na neki duži period često znaju posjetiti domovinu za praznike i slično. Stoga je potrebno iz raznih izvora, surađujući s državama u koje emigriraju naši građani, surađivati i prikupljati uzastopno podatke, te izvještavati širu javnost o problemu migracije, novom velikom valu iseljavanja Hrvata, koji se sve manje u javnosti i spominje.

Prema službenim podacima, iz Hrvatske godišnje iseli približno trideset tisuća ljudi, a najviše sele u Njemačku, Austriju i Švicarsku. Najveći postotak iseljništva su Slavonci; u Iloku je 2016. godine bilo 25% manje stanovništva u odnosu na *Popis stanovništva 2011.* godine. Međutim, treba naglasiti kako postoje i određeni ljudi koji svoj odlazak iz RH nisu prijavili i stoga se brojka iseljenih Hrvata zasigurno penje prema gore za još nekoliko tisuća. Razlozi zbog kojih ljudi sele – a to su najčešće mladi ljudi s tek završenim fakultetom („*brain drain*“) ili mlade obitelji – svodi se uglavnom na pronalazak posla i boljeg životnog standarda. Mnogi stručnjaci u Hrvatskoj raspravljaju o negativnim učincima ovog fenomena koji se trenutno kod nas događa, te se puno govori o mirovinskom sustavu koji je već sada drastično narušen, a upitno je kakav će biti za deset ili dvadeset godina.

U ovom istraživanju fokus nije bio samo na iseljavanju građana Hrvatske u Njemačku, već i na useljavanju ljudi iz Njemačke u Hrvatsku. Posljednjih nekoliko mjeseci dolazi do porasta useljenika u Hrvatsku, a najviše ih dolazi iz Njemačke. U radu *Sociološki pristup u istraživanju procesa povratnih migracija*, Peračković iznosi niz pitanja u kojima pokušava definirati povratne migrante u Hrvatskoj. Poima ih kao jednu posebnu društvenu skupinu sa svojim sociodemografskim značajkama, te posebnim iskustvom migracije i asimilacije. Prije svega, važno je definirati osnovnu tipologiju migracija koja se koristi u demografiji, a za nju vrijede kriteriji (Peračković, 2005, 477):

1. državnih granica (vanjske i unutarnje migracije),
2. vremena (definitivne, tj. konačne i privremene – sezonske i dnevne),
3. uzroka (ekonomske i neekonomske – političke, ekološke, individualno – psihološke),
4. dobrovoljnosti (dobrovoljne i prisilne),
5. organiziranosti (organizirane i spontane).

Isti autor tvrdi kako se u sociologiji migracija nigdje posebno ne proučava termin povratni migrant, niti se daju određene definicije ovog fenomena, već se on proučava u kontekstu povratka kao krajnjeg ishoda migracije, te se uglavnom u istraživanjima ispituju stavovi i razlozi povratka (Peračković, 2005).

Za potrebe ovog rada provedena je analiza sadržaja *online* portala putem kojih se pokušalo doznati koji su razlozi iseljavanja Hrvata u Njemačku. Za povratnike iz Njemačke u Hrvatsku je pripremljen polustrukturirani intervju u kojem su ispitanici imali mogućnost objasniti razloge svog odlaska i povratka u Hrvatsku, te općenito ukratko opisati svoje iskustvo življenja u Njemačkoj i razmišljanja o životu u Hrvatskoj.

U **drugom poglavlju** prikazan je teorijski okvir koji pojašnjava temu rada. Na temelju prethodnih istraživanja, nastoji se prikazati razloge zbog kojih stanovnici iseljavaju u Njemačku, odnosno useljavaju u Hrvatsku.

Treće poglavlje prikazuje metodološke aspekte istraživanja. **Četvrto poglavlje** donosi interpretaciju rezultata istraživanja, dok se u **petom poglavlju** iznose zaključci.

Popis literature se nalazi u **šestom poglavlju**, a prilozi (protokoli, transkripti i grafički prikazi) u **sedmom**. Nakon toga slijedi sažetak. Na samom kraju rada nalazi se bilješka o autorici.

2. TEORIJSKI OKVIR RADA

2.1. Sociološko definiranje suvremenih migracijskih kretanja

U svom radu o migracijama i projekcijama suvremenog demografskog razvitka, Lajić navodi kako se „na prijelazu stoljeća uspostavlja model reprodukcije i migracijskih strujanja sličan onome iz sredine devedesetih godina“ (Lajić, 1996, 24). Smatra kako se temeljni poremećaji migracija zbivaju od devedesetih godina kada počinje negativna stopa fertiliteta. Ova pretpostavka se može uzeti u obzir tokom razmatranja suvremenih migracija iz razloga što se stopa fertiliteta učestalo smanjuje dok stopa mortaliteta sve više raste. Posljedica toga je, kako u Hrvatskoj, tako u većini zemalja Europske unije, sve više starijeg stanovništva, a sve manje mladih. Veliki utjecaj na ovaj fenomen u Hrvatskoj dakako ima i loša demografska politika, ali i nemogućnost mladih da pronađu svoje 'mjesto' u rodnom gradu ili općenito u RH, gdje bi zadovoljni sa svojim poslom i primanjima mogli razvijati svoje radne i obrazovne kompetencije i svoje mlade obitelji. Nadalje, veliki je problem i učestala neravnopravnost u poslovnom svijetu između muškaraca i žena, gdje žene i dalje u 21. stoljeću nisu jednako plaćene za isti posao kao i muškarci, te su nezaštićene od otkaza ukoliko zatrudne, uz što postoje i mnogi drugi razlozi neravnomojne raspodjele i nepravde u poslu.

Mesarić Žabčić i suradnici u svom radu iznose novi pojam „transnacionalizam“, koji se počeo koristiti u sociologiji migracija posljednjih godina, a označava: „proces pomoću kojeg imigranti formiraju društvene mreže kojima se povezuje njihova zemlja porijekla i zemlja naseljavanja“ (Mesarić Žabčić i sur., 2010, 249). Čitatelje upoznavaju s ostalim pojmovima kao što su: „transacija“ i „transnacionalizacija“, te tvrde kako se svi znanstvenici koji se bave migracijama ne mogu složiti oko ovih termina i njihovih korištenja u sociologiji migracija. Međutim, nadalje dopunjuju definiciju prethodno spomenutog transnacionalizma s određenjem kako je to „proces kojim migranti kroz svoje svakidašnje životne aktivnosti te društvene, ekonomske i političke odnose stvaraju društvena polja koja prelaze nacionalne granice“ (Mesarić Žabčić i sur., 2010, 249).

Zanimljiva je činjenica koju navodi Zlatković Winter o tome kako su Europljani, usporedno s drugim narodima na svijetu, najviše migrirali. Važan faktor tome su naravno ratovi, osobito Drugi svjetski rat, nakon kojeg su se znatno mijenjale granice država i ljudi su bili prisiljeni seliti. Međutim, nakon Drugog svjetskog rata, u Europu je ušlo približno 15 milijuna ljudi, a pedesetih godina prošlog stoljeća dogodile su se i prekomorske migracije

kada se otprilike 3 milijuna ljudi odselilo iz Europe, pretežito u Ameriku. Nakon toga javlja se nedostatak radno sposobnih ljudi koji je trebalo nekako nadomjestiti. Radnici su bili poželjni, a većina ih je bila iz bivših europskih kolonija, te tada nerazvijenijih industrijskih zemalja kao što su Finska, Irska, Italija i druge. Njemačka je tada, jednako kao i danas, predvodila najvećim brojem stranaca. Hrvati su najčešće prije, a kako vidimo i danas, birali Njemačku kao poželjnu državu za rad i iseljavanje (Zlatković Winter, 2004, 162-165).

„Sveobuhvatna klasifikacija dijeli migracije na dobrovoljne i nedobrovoljne (prisilne). Ona se odnosi na vanjske i na unutarnje migracije. Razlog dobrovoljnih migracija jest traženje posla, objedinjavanje obitelji ili drugi osobni razlozi, dok je kod prisilnih migracija uzrok odlaska protjerivanje, sukob, represija, ekološka katastrofa ili druge situacije koje ugrožavaju život i slobodu“ (Zlatković Winter, 2004, 166). Nadovezujući se na ovu definiciju migracija, Mesić određuje i osnovne tipove migranata prema duljini i trajanju migracija, a to su: „permanentni (naseljenici), privremeni radnici „na ugovor“, ilegalni radnici, tražitelji azila, izbjeglice“ (Mesić prema Zlatković Winter, 2004, 166).

Tijekom povijesti, migranti su dobivali niskokvalificirane poslove, najslabije plaćene i s najlošijim uvjetima. Danas se situacija promijenila. Iako su i dalje traženi niskokvalificirani poslovi, razvijene zemlje kao što je Njemačka traže obrazovane mlade ljude sa sposobnošću obavljanja zahtjevnijih poslova unutar IT sektora, medicine i drugih djelatnosti, kao i na rukovodećim pozicijama uz dobre plaće i radne uvjete koje je teško odbiti. Upravo zbog ovakvih prilika, većina mladih odlazi i napušta našu zemlju, ali tu su i oni koji su u srednjim godinama, a ostavili su svoj posao i odveli svoje obitelji u Njemačku zbog bolje plaće za isto radno mjesto kao u Hrvatskoj. Zlatković Winter iznosi kako je „za visokoobrazovnu migraciju uglavnom karakteristična individualna interakcija, dok manje obrazovni imigranti često doživljavaju diskriminaciju“ (Zlatković Winter, 2004, 167). U današnje doba, interakcija je definirana uspješnim pristupom socijalnim i kulturnim institucijama od strane država koje primaju imigrante. U tom kontekstu, multikulturalnost je termin kojim se nastoji manjinama dati određena prava kako bi bili opće prihvaćeni u novom društvu u kojem se nalaze. Između zemalja članica EU ukinute su granice Schengenskim sporazumom, što je olakšalo kako svakodnevna tako i ona trajnija migracijska kretanja (Zlatković Winter, 2004, 167).

Šakić smatra kako se „međunarodne migracije danas drže jednom od središnjih dimenzija globalizacije“ (Šakić, 2014, 13). Za njega su značajna tri velika migracijska vala koja su pridonijela suvremenoj migraciji i mijenjanju demografskih značajki useljenih i iseljenih zemalja. To su razdoblje od 15. do početka 18. stoljeća (naseljavanje Amerike), potom od 18. do početka Drugog svjetskog rata (naseljavanje američkog i australskog kontinenta), a posljednji se

odnosi na razdoblje od 1965. do danas. Treći spomenuti val migracija prema autoru nije povijesno određen, već suvremenim migracijskim kretanjima koja određuju „suvremene globalizacijske procese, te u odnosu na prva dva imaju niz posebnosti koje su posljedica svjetskih događanja u Drugom svjetskom ratu i drugoj polovini 20. stoljeća“ (Šakić, 2014, 13). Šakić smatra kako ovaj posljednji suvremeni migracijski val ima utjecaja na gospodarska, politička i kulturna zbivanja u većini zemalja na svijetu, te iznosi tablicu u kojoj su vidljivi pokazatelji migracijskog kretanja u odnosu prema svjetskoj populaciji i procijenjeno stanje do 2050. godine (Šakić, 2014, 14).

Tablica 1. *Međunarodni migranti s obzirom na regiju prijema od 1960. do 2000. godine, izraženo u milijunima*

Regije	1960.	1970.	1980.	1990.	2000.
Svijet	75,9	81,5	99,8	154,0	174,9
Razvijene zemlje	32,1	38,3	47,7	89,7	110,3
Razvijene zemlje osim SSSR-a	29,1	35,2	44,5	59,3	80,8
Zemlje u razvoju	43,8	43,2	52,1	64,3	64,6
Afrika	9,0	9,9	14,1	16,2	16,3
Azija (isključujući Armeniju, Azerbajdžan, Kazahstan, Kirgistan, Tadžikistan, Turkmenistan i Uzbekistan)	29,3	28,1	32,3	41,8	43,8
Latinska Amerika i Karibi	6,0	5,8	6,1	7,0	5,9
Sjeverna Amerika	12,5	13,0	18,1	27,6	40,8
Oceanija	2,1	3,0	3,8	4,8	5,8
Europa (isključujući Bjelorusiju, Estoniju, Latviju, Litvu, Moldaviju, Rusku Federaciju i Ukrajinu)	14,0	18,7	22,2	26,3	32,8
SSSR	2,9	3,1	3,3	30,3	29,5

Izvor: (UN, Opći trendovi migrantskog udjela – Revizija 2003. prema Šakić, 2014, 14).

Zanimljiva je činjenica vidljiva iz ovih podataka kako svaka 35. osoba na svijetu nosi obilježje međunarodnog migranta. Također je važno naglasiti kako se posljednji val migracija razlikuje od prva dva ne samo s obzirom na povijesni kontekst, nego i s obzirom na motivaciju (razloge) i smjer migriranja. Kao što je već prethodno rečeno, karakteristično je migriranje iz nerazvijenih u razvijenije zemlje. U suvremenom valu migracija tvrdi autor kako „nije toliko dominantna ekonomska dimenzija jer su restriktivnije politike useljavanja omogućile

useljavanje prvenstveno obrazovanim migrantima (tzv. *brain drain*), a niže kvalificiranima, koji su u „prvom globalnom stoljeću“ bili dominantni, onemogućavale su useljavanje“ (Šakić, 2014, 15).

O ovoj tvrdnji bi se dalo raspravljati iz razloga što su upravo ekonomski/financijski razlozi oni zbog kojih *brain drain* obilježava i našu zemlju. Upravo zbog toga što obrazovani ljudi ne mogu u svom gradu/državi pronaći adekvatan posao i pristojna primanja za posao koji rade ili su obrazovani, oni odlaze iz države. To nije slučaj samo u Hrvatskoj. Iz većine nerazvijenijih zemalja ljudi uglavnom bježe zbog financijskih i ekonomskih razloga. Istina, bitni su i oni društveno -kulturi aspekti, međutim, ukoliko jedna država nema novca, znanja ili namjere svojim građanima osigurati stabilno gospodarstvo, zdravstvo i obrazovanje, onda ona zapravo nije sposobna pružiti potrebne socijalne mjere za dobrobit svojih građana ni kvalitetnu perspektivu budućim naraštajima. Dakle, financije su bile i ostale jedan od najvažnijih razloga migracija, naravno uz ratove. Ondje gdje je zemlja pogođena ratnim stanjem, uglavnom vlada i siromaštvo. Kao što je poznato, trenutni migranti iz Sirije i okolnih zemalja pogođenih ratom bježe jer žele mir i dostojanstvo za sebe i svoje obitelji, ali jednako tako žele raditi te osigurati ekonomsku i financijsku stabilnost. Što se tiče tvrdnje kako su niže kvalificirani radnici manje poželjni u suvremenim migracijama, potrebno je naglasiti kako upravo zbog povećanog obujma obrazovane radne snage i visokokvalificiranih radnika dolazi do nestašice 'običnih' radnika i onih koji obavljaju poslove koji su jednako tako važni za državu i društvo u cjelini. Ako nema čistača/ica, konobara/ica, građevinara/arki, nemoguće je očekivati funkcionalnu sredinu u kojoj se nalazimo. Dakle, uvijek je bilo potrebe i što idemo više u budućnost prema novijim zanimanjima, bit će još veće potražnje za onim jednostavnijim zanimanjima koje sve manje ljudi želi raditi, osobito u razvijenijim zemljama svijeta.

Šakić nadalje ističe kako su „rasprave o nacionalnom i kulturnom identitetu migranata u zemljama prijema danas prisutnije nego ikad prije, što je povezano s globalizacijskim procesima u kojima istodobno sudjeluju mnoge zemlje podrijetla i zemlja prijema migranata. Time migranti, osim dosadašnje dominantne uloge glavnih aktera na tržištu radne snage, dobivaju novo socijalno i kulturno integrirajuću ulogu na svim razinama“ (Šakić, 2014, 16). Ako se sagleda i *Izvještaj Međunarodne organizacije za migracije iz 2010.*, može se uočiti kako je danas ukupni broj migranata veći nego u prošlosti, iako je relativni broj stanovnika stabilan. Ako migracije bude u porastu i dalje, smatra se kako će do 2050. godine brojka narasti na 405 milijuna migranata.

Nejašmić u svom radu jasno ističe kako je „krajnji učinak na ukupni broj stanovnika jasan: iseljavanje je negativna komponenta ukupnog kretanja i uzrokuje, uz ostale nepromijenjene uvjete, smanjenje broja stanovnika. Budući da stanovništvo koje se seli ima određena

obilježja, a istraživanja su pokazala kako u tome sudjeluju pretežito mlađe skupine, to seljenje utječe i na promjene sastava stanovništva, kako u mjestu podrijetla tako i u mjestu doseljenja“ (Nejašmić, 2014, 407).

Što se tiče povratničke migracije, Šakić smatra kako suvremena migracija nije potaknula povratak migranata u rodne zemlje. Iznosi kako se povratak migranata može dogoditi u razvijenijim zemljama, ali u zemljama u razvoju će taj povratak stagnirati. Razlike između više i manje razvijenih zemalja će nužno biti povećane (Šakić, 2014, 16-17). Autor također iznosi problem starenja stanovništva te smatra kako će upravo to biti u budućnosti jedan od najvažnijih razloga zbog kojih razvijene zemlje neće imati dovoljno radne snage i bit će u stalnoj potrazi za novim radnim migrantima. Zbog suvremenih migrantskih kretanja, Ujedinjeni narodi rade na izračunu kapaciteta za migrante koje određena zemlja može primiti, kako bi se održala ravnoteža u gospodarstvu i društvu općenito. Potrebno je uzimati točne podatke o migracijama i tržištu rada, te raditi na dogovoru vlada i međunarodnoj suradnji zemalja migranata (Šakić, 2014, 17).

Autorica Silva Mežnarić u radu *Migracijske aktualnosti: stanje, problemi, perspektive paradigmi istraživanja* analizira tzv. neovisnog migranta, kojemu pridaje značenje „donositelj odluka, dakle migrant/kinja koji razmatra, važe, posjeduje informacije – ili ima otvoren put do njih – o odredištu i trajektoriju koji valja prijeći, te eventualnim zaprekama koje se mogu javiti u prijelazu iz emigrantskoga (ED) u imigrantsko (ID) društvo“ (Mežnarić, 2003, 327). Ona smatra kako u središte analiziranja treba postaviti migranta i informaciju. Polazi od stava kako je informacija ta koja „diskriminira dvije migrantske populacije: na *socijalno mobilnu* i na *većinu*“ (Mežnarić, 2003, 327). Pod *socijalno mobilne* autorica poima one migrante koji nakon imigriranja učine mali pomak prema dolje, a *većina* se definira kao oni kojima je potrebna jedna cijela generacija za socijalni pomak u imigrantskom društvu. Mežnarić smatra kako je ova podjela od iznimne važnosti za modeliranje suvremenih migracija. Navela je attribute koje je podijelila na sustavne i individualne, za koje smatra kako su potrebni za ovakvu vrstu analize. Pod sustavne attribute u emigrantskom i imigrantskom društvu svrstava (Mežnarić, 2003, 328):

- A. strukturalni: kanali socijalne mobilnosti,
- B. institucionalni,
- C. administrativni (migracijska politika),
- D. struktura i prakse tržišta rada,
- E. obrazovni sustav,
- F. socijalna politika; *social welfare* odnosno *enabling state* sustav.

Pod individualne attribute neovisnog migranta spadaju:

- A. demografski: spol, starost u trenutku e/migracije, bračni status,
- B. rad: trajektorij karijere, međustanice u mobilnosti,
- C. ljudski kapital koji pojedinac nosi sa sobom; predmigracijsko obrazovanje, etničko podrijetlo, habitat socijalizacije, socijalne mreže u ID i ED“.

Kako autorica *informaciju* sagledava kao ključni element u donošenju odluke o migriranju, za istraživanje neovisnih migranata navodi određene nalaze, među kojima se spominje kako: „predmigracijsko obrazovanje nije povezano sa socijalnom mobilnošću u ID; kvote i otvorena vrata individualnim neovisnim migrantima nisu dovoljno jak motiv za migriranje“ i drugo (Mežnarić, 2003, 329). Kao zaključak u raspravi o migriranju neovisnih migranata, spominje određene *clustere* znanja o ID i ED društvima (Mežnarić, 2003, 329):

- A. protok informacija (ED, ID),
- B. umrežavanje (networking) migranata (ED, ID),
- C. kulturne norme (ED, ID),
- D. diskurse i ekonomiziranje znanjem i vještinama (ED, ID),
- E. generiranje kompetitivnosti (ED, ID).

Kao drugog tipa migranta autorica definira *prinudnog migranta*. Smatra kako isti ne odlučuje o migraciji polagano, kroz neko vrijeme, već je njegova odluka o migriranju donesena naglo i iznenada, a ova iznenadnost u prinudnim migracijama ima dvije strane: „jedna pripada pojedincu, a druga političkim akterima“ (Mežnarić, 2003, 330). Prinudna migracija kao takva nije konačno definirana, već podrazumijeva koncepte prostorne i temporalne migracije. Ona je događaj razmještanja populacija u većim razmjerima, autorica je čak opisuje kao „blisku katastrofi“ kojoj uzrok može bi prirodni i/ili ljudski agens. Političke aktere u trenutku prinudne migracije navodi kao one koji „finaliziraju svoje prijašnje odluke o izmještanju populacije“, dok je „populacija u bijegu“. Također, autorica navodi kako je ona pojam nadređen etničkom čišćenju, šireg obujma, jer osim ljudskog faktora koji uvijek uključuje prinudnost migriranja u etničkom čišćenju, u ovom slučaju razlog migriranja može biti i ekološka katastrofa (glad, poplave, suše itd.) (Mežnarić, 2003, 330).

U nastavku rada, autorica se usmjerava na pitanje: što uzrokuje inicijalni rascjep populacije? Smatra se kako do loma simetričnosti u populaciji dolazi brzo, a razlog je nastanak određene nestabilnosti. Teorijsko objašnjenje procesa migriranja uvijek sadrži *ireverzibilnost*. U ovom kontekstu, svaki put nakon migracije spominje se povratak ili vraćanje, gdje Mežnarić tvrdi kako povratak nije samo povratak na staro mjesto, početnu

točku kretanja i sl., već je povratak nakon određenog vremena provedenog u drugom društvu, opet jedan novi „lom simetričnosti koja je bila uspostavljena u nekom imigrantskom okolišu“ (Mežnarić, 2003, 335). Mežnarić spominje *alopatrijske* i *simpatrijske* migracije, gdje *alopatrijske* definira kao migraciju „gdje se prebivalište mijenja u cijelosti i trajno, s namjerom da se ostane“, a za *simpatrijske* tvrdi kako se „migriranje javlja bez (geografske) separacije ... mobilnost, cirkulacija, biznis, studiranje“ (Mežnarić, 2003, 335-336).

Mežnarić zaključuje kako: „razumjeti migracije dakle znači prvenstveno proučavati element nestabilnosti u okolini, bilo pojedinca, bilo sustava“. Smatra kako znanosti o migracijama trebaju produbiti razumijevanje same prirode nestabilnosti, pokušati dokučiti kako i zašto nastaju alopatrijske i simpatrijske migracije, te posvetiti pozornost proučavanju veze migrantskih potencijala i habitata (Mežnarić, 2003, 337/338).

Vori Lalich opisuje suvremene migracije i tvrdi kako „suvremena mobilnost radne snage izražena kroz tržište migracija odražava novu dinamiku međunarodnog kretanja ljudi, koja je u velikoj mjeri nadišla raniju pretežnu potragu za fizičkom radnom snagom i potrebe naseljavanja Novoga svijeta“ (Vori Lalich, 2015, 341). Nove tehnološke promjene i brzi protok informacija itekako su zaslužni za novonastale brze mobilnosti i migracije kojima je ponekad teško ući u trag. Pogotovo kod Europske unije u kojoj takoreći nema granica i moguće je raditi ukoliko pronađete posao u bilo kojoj državi članici EU. Neki ljudi svako nekoliko mjeseci mijenjaju posao i mjesto stanovanja. Također, postoje ljudi koji za sebe radije tvrde kako su 'samo' Europljani, a nemaju se potrebu dodatno definirati kao npr. 'Englez, Nijemac ili Šveđanin'. Stoga autor u tekstu spominje Castellsa i njegovu izjavu kako „suvremena informacijska protočnost otvara perspektivu životnih aspiracija, ne samo jednom čovjeku, nego i dinamičnijem te kozmopolitskom okružju (Castells prema Vori Lalich, 2015, 341).

Vori Lalich je analizirao odlaske iz Australije koja je vrlo razvijena zemlja i uglavnom slovi kao zemlja useljenika, a ne iseljenika. Međutim, autor je odlučio istražiti iseljavanje iz Australije, te postoje li oni koji se planiraju vratiti u svoju domovinu. Smatra kako se protokom vremena u kojem useljenik u novu državu stvara svoju obitelj i nove životne navike, udaljava od zbivanja i demografskih promjena u svojoj domovini. Sve to zajedno „dovodi do slabljenja prenesenoga socijalnog kapitala ... opadanja sklonosti i interesa za povratak“, gdje se planirani povratak pretvara uglavnom u kraća godišnja putovanja u zemlju podrijetla (Vori Lalich, 2015, 342). Nadalje, termin koji se spominje u tekstu, a opisuje održavanje aktivnosti u dva odvojena prostora putem društvenih, tehnoloških i komunikacijskih kanala, naziva se *suvremeno iskustvo transnacionalnosti*. Iako se često figurativno kaže za osobu koja se iselila, a potom nakon dugo godina vratila u rodni kraj, kako

ju je 'tuđi svijet promijenio', važna je stavka kako se iseljavanjem u drugu zemlju ne mijenja samo pojedinac koji je doselio, već i taj pojedinac mijenja okruženje u koje se uselio. Stoga se iseljenik povratnik nakon niza vremena u kojem je oslabio njegov socijalni kapital osjeća strancem u rodnom mjestu. Autor tvrdi kako „kulturalna hibridnost, odnosno bikulturalnost, otvara pojedincu nove mogućnosti unutar suvremenih društvenih, tehnoloških i komunikacijskih promjena, potičući i usmjeravajući njihovu mobilnost izvan neposrednog okružja (Albrow prema Vori Lalich, 2015, 342).

U tablici prikazanoj ispod autor ukazuje kako Australija povećava doseljavanje tuđinaca u svrhu nadoknade naglog porasta odlazaka domaćeg stanovništva. Od 1979./1980. do 2012./ 2013., odlasci Australaca su porasli za 329,40% odnosno s 22 017 odlazaka na 91 761 odlazak iz zemlje.

Tablica 2. *Trend permanentnog useljavanja i odlazaka: rođeni u Australiji i doseljenici 1980. – 2013. (odabrane godine)*

Godina	Useljavanje	Odlazak Australaca	Odlazak doseljenika	Ukupno odlazaka	Ukupno dolazaka
1979/1980	80,748	6,986	15,031	22,017	27,30%
1989/1990	121,227	8,399	19,458	27,857	23,00%
1999/2000	92,272	20,234	20,844	41,078	43,30%
2004/2005	123,424	31,027	31,579	62,606	50,72%
2009/2010	140,610	42,570	43,707	86,277	61,36%
2010/2011	127,458	44,045	44,016	88,461	69,40%
2012/2013	152,414	43,423	48,338	91,761	60,21%
2013/1990	125,73%	517,00%	248,42%	329,40%	

Izvor: Vori Lalich, W. „Stranac ovdje – stranac ondje! Iseljništvo i mit povratka u suvremenom transnacionalnom društvom prostoru“. U: **Hrvatska izvan domovine** (ur. Sopta, M.; Maletić, F.; Bebić, J.) Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb 2015. 344.

2.1.1. Novija istraživanja o suvremenim migracijama Hrvata

U svom radu o migracijskim tokovima hrvatskog naroda, Jurić se fokusirao na iseljavanje Hrvata iz Bosne i Hercegovine. Kao glavne čimbenike iseljavanja poima političke čimbenike

među koje ubraja: pravnu nesigurnost, nepotizam, korupciju i ostale; te drži kako su ovi čimbenici zaslužni i za iseljavanje Hrvata iz Hrvatske, a ne samo iz BiH.

Provođenjem metode intervjua, Jurić otkriva kako su mladi koji su iselili jako nezadovoljni situacijom u kojoj se nalazi njihova zemlja (točnije Bosna i Hercegovina), te smatraju kako su oni u svojoj državi potrebni samo za održavanje daljnje političke neravnopravnosti i opstanak ukupnog (kako oni tvrde) nepravednog političkog sustava (Jurić, 2018, 55-56).

Nadalje, autor tvrdi kako za masovno iseljavanje Hrvata iz BiH nisu krivi samo rat i ekonomska nestabilnost zemlje, već da su to: „problemi strukturne prirode i rezultat sustavne nebrige svih dosadašnjih vlasti i režima o iseljeništvu“ (Jurić, 2018, 56). Među strukturne probleme se ubraja to što je cijela koncentracija političke, ekonomske i kulturne moći raspoređena u tri veća grada oko kojih je i najveća populacija stanovništva BiH (Sarajevo, Tuzla i Banja Luka), dok su drugi (manji i srednji gradovi) zapostavljeni tokom niza godina. Posljedično je to uzrokovalo migriranje stanovništva prema većim gradovima u Bosni i Hercegovini ili izvan nje (kako je već spomenuto najviše u Njemačku). Što se tiče Hrvata u BiH, autor tvrdi kako su oni fokusirani na jačanje i naseljavanje jednog jedinog grada, a to je Mostar, dok su Bošnjaci i Srbi imali tendenciju razvijati barem po dva grada u kojima prebiva većinska njihova narodnost, gdje su mogli dalje razvijati svoje ekonomske i kulturne sadržaje (Jurić, 2018, 57).

Jurić tvrdi kako su Hrvati u Njemačkoj poželjan radni i građanski sloj iz razloga što od ukupnog broja Hrvata koji je u trenutku istraživanja tamo prebivao (njih 193 000), samo 16 000 dobiva pomoć od države, točnije živi na teret Njemačke. Hrvati se u Njemačkoj opisuju kao vrijedni ljudi „zbog svoje otvorenosti prema ponuđenim integracijskim modelima, vrlo usredotočenoga gospodarenja obiteljskom imovinom, tradicionalne marljivosti i velikoga ulaganja u obrazovanje djece drugoga, a sada već i trećeg naraštaja“ (Jurić, 2018, 64).

Pozivajući se na istraživanje koje je provela Čapo Žmegač, autor iznosi detaljniji opis druge i treće generacije mladih Hrvata za koje drži kako su bilingvalni (govore Njemački i Hrvatski). Bez obzira na to što su se rodili te dalje žive u Njemačkoj, oni sebe smatraju Hrvatima čak više nego Njemcima (primjer su transnacionalizma koji njeguju transkulturalizam). Transkulturalizam je definiran kao: „karakteristika ljudi koji istodobno žive u više kultura, koji su sudionici dviju kultura i nositelji dvaju identiteta“ (Hannerz prema Jurić, 2018, 64-65).

Tablica 3. *Brojnost hrvatskih državljana u saveznim pokrajinama od 2014. – 2016.*

Pokrajina	2014.	2015.	2016.
Baden-Wurttemberg	82 092	92 092	101 535
Bayern	64 163	76 185	88 135
Nordrhein-Westfalen	41 043	41 043	48 610
Berlin (grad-država)	9131	9526	10 130
Niedersachsen	7429	8505	9605
Hamburg (grad-država)	5668	5990	6320

Izvor: (DESTATIS prema Jurić, 2018, 65)

Jurić naglašava kako se u statističkim podacima ne pojavljuju oni Hrvati koji imaju dvojno državljanstvo (od 2000-e sva djeca koja se rode u Njemačkoj automatski dobivaju državljanstvo), te oni koji rade na crno (jer njih nema u nikakvim službenim statistikama). Prema tvrdnjama Pelegubića, 2001. godine u Njemačkoj je bilo približno 400 000 Hrvata (onih iz cijele bivše Jugoslavije), a autor smatra kako danas zasigurno u Njemačkoj živi čak pola milijuna Hrvata. „Prema podacima Saveznog zavoda za statistiku SR Njemačke, od ulaska Hrvatske u EU 2017. godine, u Njemačku se iselilo oko 200 000 hrvatskih državljana, što je 5% ukupnog stanovništva Hrvatske. Od toga se gotovo 100 000 njih zaposlilo“ (Jurić, 2018, 66-68).

Važno je naglasiti kako iz ostalih članica istočnih zemalja EU iseljava oko 10 000 ljudi godišnje, dok je za Hrvatsku to bilo 50 000 ljudi godišnje u prve tri godine članstva. Autor u svom radu iznosi tablice u kojima se detaljno prikazuje kolika je brojka useljenika u Njemačku iz godine u godinu, uz prosjek starosti iseljenika od 25 do 45 godina. Jurić je svojim istraživanjem otkrio kako oni mladi koji su ostali u BiH često razmišljaju o odlasku iz zemlje, međutim želja za odlaskom opada nakon četrdesete godine starosti ispitanika. Bitna je stavka kako među onim mladima koji emigriraju, većina ih ima završeno fakultetsko obrazovanje (Jurić, 2018, 69-70).

U svom istraživanju, Jurić je koristio sljedeće metode: internetsku anketu i polustrukturirani intervju, kao i deskriptivnu te komparativnu metodu i analizu demostatističkih podataka. Uzorak je obuhvatio 1200 ispitanika (starijih od 18 godina), a mjesto istraživanja bila je Njemačka. Istraživanje je trajalo od siječnja do listopada 2017. Što se sociodemografskih obilježja ispitanika tiče, sudjelovalo je 47% muškaraca i 53% žena, a udio visokoobrazovanih iznosio je 37,8%. Zanimljiv je podatak kako danas mnogo žena iseljava u Njemačku, dok je u prošlosti sinonim za takvu emigraciju bio pretežito rezerviran za mušku populaciju (Jurić, 2018, 73-80).

Kao jedno od ograničenja u istraživanju, autor ističe to što nije mogao analitički odvojiti motiv za iseljenje Hrvata iz BiH i Hrvata iz Hrvatske, jer su socio-ekonomski i politički uvjeti u spomenute dvije zemlje izrazito različiti. Nadalje, iseljavanje s obzirom na regionalnu pripadnost pokazuje kako se najveći broj ljudi iselio iz Zagreba, središnje Hrvatske, Slavonije i Baranje (60% ispitanika). Što se tiče bračnog statusa ispitanika, bitan element je taj što iseljuju cijele obitelji (supružnici s djetetom/djecom), njih čak 52,4%. U prošlim vremenima, jednako kao i iseljavanje žena, to je bila rijetkost. Zanimljivo, čak 55,3% onih koji su iselili u Njemačku bilo je zaposleno. Dakle, više su emigrirali zaposleni nego nezaposleni ispitanici. Međutim, razlog je naravno financijske prirode, jer od udjela ispitanika koji su imali posao, a iselili u Njemačku, njih 47,5% je imalo plaću do 500 eura. Što se tiče zaposlenja u Njemačkoj, najveći dio ispitanika radi u uslužnim djelatnostima, djelatnostima zdravstvene zaštite, ugostiteljstvu, hotelijerstvu te u prerađivačkoj industriji. Može se reći kako Hrvati u Njemačkoj rade posao u rangu sa svojim obrazovanjem jer je 51,3% ispitanika izjavilo kako obavlja posao za koji ima kvalifikaciju. Jurić je pokušao odrediti koliko je Hrvata koji su iselili iz BiH, a koliko iz RH, i dobio je podatak kako je od njegovih 1200 ispitanika, 67,2% bilo iz Bosne i Hercegovine, a 32,8% iz Hrvatske (Jurić, 2018, 80-89).

Jurić iznosi jednu zabrinjavajuću tvrdnju za Republiku Hrvatsku. „Prema Štercu, posljednji podaci CIA-e predviđaju kako će u Hrvatskoj 2060. živjeti samo 3,8 milijuna stanovnika, od čega će biti čak milijun doseljenika“ (Jurić, 2018, 89). Što se tiče regionalne pripadnosti Hrvata iz BiH koji su iselili u Njemačku, najviše ih je napustilo Bosansku Posavinu, zatim Hercegovinu i srednju Bosnu. Također je karakteristično iseljavanje cijelih obitelji kao i u Hrvata iz RH. Kao glavni razlog odabira odredišta iseljavanja ispitanici najviše odabiru tvrdnje: 'to je mirna, sigurna i politički stabilna zemlja' (36%), i 'situacija na tržištu rada u toj zemlji je dobra' (24%). Potom slijede tvrdnje: 'prijatelji ili poznanici već žive u toj zemlji' i 'odabirem tu zemlju zbog geografske blizine', s 14% ispitanika. 89% ispitanika je izjavilo kako se do preseljenja u Njemačku nikada do tada nije selilo u neku drugu zemlju (Jurić, 2018, 89-94).

Prema tvrdnjama autora, preseljenje u drugu državu nosi sa sobom probleme desocijalizacije. Pozivajući se na Božića, Jurić iznosi kako migranti nastoje otići u zemlju za koju smatraju kako će uspjeti ostvariti svoje ciljeve i želje u njoj, te kako je društveno okruženje te zemlje što sličnije onoj iz koje dolaze. Međutim, ukoliko je sustav zemlje u koju dolaze osjetno drugačiji, migranti se mogu osjećati dezorijentirano, te mogu: „a) živjeti u dva svijeta, b) osnovati neku migrantsku organizaciju za premošćivanje kulturnog jaza ili c) potpuno se uklopiti u novi društveni sustav“ (Božić prema Jurić, 2018, 94). Sljedeći istraživač kojeg Jurić

spominje u svom radu je Raymond Breton, koji navodi tri skupine čimbenika što stimuliraju stvaranje etničkih organizacija. To su: „oblik migracije, kulturna različitost od domaćeg stanovništva i opseg resursa dostupnih članovima migrantske zajednice“, od kojih posebno ističe „kulturnu različitost od društva useljenja“ kao važan čimbenik osnivanja migrantskih organizacija (Breton prema Jurić, 2018, 94-95).

Činjenica je kako većina iseljenika, u ovom slučaju iseljenih Hrvata, strastvenije iskazuju svoje domoljublje za razliku onih Hrvata u domovini. Prema Juriću, iseljenici „izražavanjem kulturnog identiteta istodobno izražavaju i svoju nacionalnu privrženost“, stoga oni organiziraju razna kulturna druženja i priredbe kako bi očuvali svoj kulturni identitet (Jurić, 2018, 95).

Istraživanjem se pokušalo otkriti i koliko su Hrvati zadovoljni svojim životom u Njemačkoj. Čak 78% ispitanika je zadovoljno (ocjena 4 – 45,5%; ocjena 5 – 33,4%). Što se tiče financijskih aspekata, točnije zadovoljstva visinom plaće u Njemačkoj, 73,1% ispitanika je zadovoljno, odnosno iznimno zadovoljno. Većina iseljenika u svojoj domovini imala je plaću do 500 eura, pa ne treba čuditi podatak kako je većina ispitanika zadovoljna trenutnim primanjima. Petina ispitanika izjavila je kako radi još neki dodatni posao uz onaj koji već odrađuje u Njemačkoj. Zadovoljstvo smještajem je čak 44,7% ispitanika ocijenilo maksimalnom ocjenom (5).

Autora je zanimalo jesu li hrvatski iseljenici doživjeli nekakav oblik diskriminacije (vjerska, etnička, nacionalna, rodna itd.). Na njegovo pitanje 83,7% je odgovorilo negativno, a 16,3% pozitivno. Visok je postotak i onih Hrvata koji tvrde kako se izvan radnog vremena družu s kolegama/poznancima/prijateljima Nijemcima (49,9% - jednom tjedno i češće, 28,5% - katkad). Također je visok postotak onih koji se izvan radnog vremena družu s iseljenicima iz regije (Hrvatima, Srbima, Bošnjacima), njih 46% katkad, a 42,5% jednom tjedno ili češće (Jurić, 2018, 95-115).

Iako se često može čuti kako su iseljeni Hrvati izrazito nostalgичni prema svojoj domovini, autor je otkrio kako se većina ispitanika osjeća bolje nego u svojoj domovini, te da nostalgija „nije prevladavajuća emocija“. Naši iseljenici Njemačku počinju doživljavati svojom domovinom, te tvrde kako su manje tjeskobni u Njemačkoj nego u svojoj domovini (83,9%). Visok je postotak i onih koji iznose kako je Njemačka ispunila njihova očekivanja (80%) (Jurić, 2018, 117-124).

Jurić je nadalje želio saznati koliko često iseljenici odlaze u Hrvatsku, odnosno BiH. Najviše je bilo onih koji odlaze jednom u šest mjeseci (41%), zatim 27% onih koji odlaze manje od jednom godišnje, dok 20% odlazi jednom u tri mjeseca. Iako se pretpostavlja kako

oni koji su otišli jedva čekaju povratak u svoju domovinu, rezultati istraživanja opovrgavaju i tu tezu (45,3% ispitanika tvrdi kako će se možda vratiti kada budu u mirovini, 39,3% ispitanika tvrdi kako se neće vratiti, a najmanji broj – 15,4% se namjerava vratiti u zemlju porijekla prije mirovine). Nadalje, čak 65% ispitanika je izjavilo kako ne žali zbog toga što su otišli iz zemlje, 13,1% ne može procijeniti, dok 21,8% tvrdi kako im je žao što su iselili. Detaljnije o ovoj tvrdnji može se iščitati iz drugog pitanja koje ispituje jesu li ispitanici na osnovi dotadašnjih iskustava požalili što su doselili u Njemačku. 88,5% ispitanika negativno je odgovorilo, a samo njih 3,5% potvrdno, dok 8% ispitanika ne može procijeniti. 27,8% ispitanika bi se vratilo u svoju domovinu ukoliko bi se u njoj dogodile promjene u ekonomskom i političkom sustavu, a unatoč svemu Njemačku ne bi napustilo 51,2% ispitanika. Među najčešćim razlozima zbog kojih se ne bi vratili u Hrvatsku ispitanici iznose „politiku, posao i nezaposlenost“, potom slijede „korupcija, mala plaća i potplaćenosti, te „financije, loša kvaliteta života i budućnost djece“. Suprotno tome, najčešći razlozi zbog kojih bi se jednog dana možda vratili u RH ili BiH su „obitelj, umirovljenje i nostalgija“, potom „samo kao turist, radi doma i opušteniji život i topliji ljudi“ (Jurić, 2018, 125-137).

Obitelj je u vrijednosnom sustavu Hrvata najviši vrednovani element. Njega slijedi sigurnost i sigurno okruženje te ispravno ponašanje. Bogatstvo se nalazi na dnu ljestvice vrijednosnog sustava što pokazuje kako mladim Hrvatima nije pretjerano stalo do materijalnih vrijednosti, već do pravne, socioekonomske i političke sigurnosti. Čimbenici koji su najviše utjecali na odlazak iz zemlje su ekonomski (65%), osobni (26,8%) i politički (8,2%). Jurić je naveo potencijalne razloge migracije Hrvata koje su ispitanici trebali označiti s 'važno', 'nevažno' ili 'potpuno nevažno'. Pod važno, većinski su odabrane tvrdnje „veće mogućnosti bolje zarade u inozemstvu“ (94%), „bolji uvjeti rada u inozemstvu“ (94%), „nezaposlenost/nemogućnost pronalaska bilo kakvog posla“ (76%) te „nemogućnost pronalaska posla u struci“ (66%). Za dosadašnje probleme u RH, ispitanici najviše krive „nesposobno državno vodstvo“, „nesposobna vodstva političkih stranaka“ i „loše organiziranu državu“ (Jurić, 2018, 138-148).

Istraživanje koje je proveo Jurić pokazalo je kako glavni motivi iseljavanja nisu čisto ekonomski, to jest nedostatak posla, jer je većina ljudi koja je iselila u tom trenutku imala posao. Glavni motiv iseljavanja je „predodžba kako u Hrvatskoj nisu institucionalizirane vrijednosti radne etike i poštenja uopće“ (Jurić, 2018, 154). Iseljenici su izgubili vjeru u domovinu i njenu budućnost, te im među glavnim razlozima zbog kojih su iselili spadaju i oni koji se odnose na obrazovanje i budućnost njihove djece. Iako su u povijesti Hrvati često migrirali prema Njemačkoj, prije su to uglavnom bili niže obrazovani muškarci, a danas su to visokoobrazovani građani koji sele sa svojom cijelom obitelji. Oni koji su iselili izrazito su

zadovoljni svojim novim životom i okruženjem u kojem se nalaze, te tvrde kako nisu diskriminirani i često se družu s prijateljima Nijemcima i ostalim ljudima iz bivše Jugoslavije. To nam pokazuje kako su se brzo asimilirali u postojeće društvo, a da pritom nisu zaboravili njegovati tradicijske vrijednosti s obzirom na kulturne priredbe koje često organiziraju u svrhu održavanja hrvatske kulturne baštine. Najveća udruga koja okuplja Hrvate u Njemačkoj je Matica hrvatska koja djeluje već dugi niz godina i nastoji sve mlađe i starije generacije iseljenika ujediniti u ljubavi prema svojoj domovini i njenoj tradiciji.

U svom istraživanju o iseljavanju s četiri hrvatska otoka (Lošinj, Zlarin, Kaprije i Žirje), Bara nastoji utvrditi razloge iseljavanja, te imaju li ljudi koji su iselili s tih otoka namjeru povratka. Provedeni su intervjui s povratnicima umirovljenicima i političko-društvenim predstavnicima (Bara, M., 2013, 206). Baran iznosi kako su povratne migracije dugo vremena bile manje istraživani fenomen, a kao jedan od razloga vidi manjak pouzdanih podataka kojima bi se mogao pratiti. Tvrdi kako su povratne migracije došle u fokus istraživanja nakon što su se zbilila tri pravca u migracijskim istraživanjima, a to su: „a) studije inicijalne migracijske odluke, b) studije adaptacije, akulturacije, integracije i interakcije imigranata u društvima primitka i c) studije čiji je fokus bio na izravnim posljedicama emigracije na društva podrijetla bez utjecaja povratnih migracija“ (King prema Bara, 2013, 206).

Bara iznosi definicije povratnih migracija, a neke od njih su kako je to: „proces zatvaranja migracijskog ciklusa vraćanjem vanjskih migranata u izvorno emigracijsko društvo“, „osobe se vraćaju u zemlju svoga državljanstva nakon što su bile međunarodni migranti (bilo kratkoročno, bilo dugoročno) u drugoj zemlji, a koje namjeravaju ostati u zemlji podrijetla najmanje godinu dana“, „sveukupnost povratnikovih doživljaja stečenih u procesu povratka i reintegracije u staru sredinu“ (Nejašmić 1981; Doumont i Spielvogel, 2008; prema Bara, 2013, 206).

Različiti su faktori koji utječu na odluku o povratku jednog iseljenika, a Francesco Cerase je 1974. godine u svom istraživanju o povratničkim migrantima naveo jednu klasifikaciju pomoću koje razvrstava migrante prema razlogu povratka. To bi bila „četiri tipa povratnika (Cerase prema Bara, 2013, 207):

- *povratak zbog neuspjeha* (povratnici se nisu uspjeli integrirati u zemljama primitka zbog predrasuda i stereotipa s kojima su se susretali);
- *povratak zbog konzervativizma* (migranti koji su prije emigracije planirali povratak kući s dovoljno ušteđevine kako bi se oslobodili ekonomske ovisnosti);
- *umirovljenički povratak* (umirovljeni migranti koji se odlučuju na povratak u zemlju podrijetla, stjecanje zemlje i kuće u mjestima gdje planiraju provesti starost);

- *povratak zbog inovacije* (povratnici koji su stekli određena znanja i vještine i spremni su ih upotrijebiti u zemljama podrijetla)“.

Rezultati istraživanja koje je proveo Bara pokazuju kako bez obzira na to što se pojedinac fizički preselio u drugu zemlju, ne mora značiti kako se preselio i emocionalno, a kao dokaz za to iznose se primjeri iz provedenih intervjua u kojima ispitanici i ispitanice tvrde kako su razlog za povratak bili „emotivni odnos prema otoku i nostalgija“. Kod ispitanika s manjih otoka zbog demografske ugroženosti zajednice prevladava jaki osjećaj zajedništva te im intima otočnog života mnogo znači (Bara, 2013, 208). Autor iznosi i termin „bilokalni način stanovanja“ pomoću kojeg opisuje život otočana koji su tokom ljepših proljetnih i ljetnih mjeseci na otoku, a kada dođe zima sele u neki drugi grad zbog teških vremenskih uvjeta, neredovitih trajektnih linija, teže dostupnosti namirnica, lijekova i dr. Kod starijih ispitanika prevladava strah kako će mlađe generacije upravo zbog bilokalnog načina života zapostaviti otočnu tradiciju te će njihova otočka zajednica polako izumrijeti (Bara, 2018, 209). Mesarić Žabčić pokušava analizirati stavove i mišljenja mlađih generacija hrvatskih iseljenika u SAD-u i Australiji o Republici Hrvatskoj. Za potrebe rada provela je dubinske intervjue od kojih je izdvojila samo neke izjave ispitanika u svrhu prikaza imidža RH u očima mladih iseljenika. U stručnoj literaturi pod pojmom imidž se poima: „slika, osjećaj ili uvjerenja koja su stvorena u čovjekovoj svijesti po viđenju ili na spomen nekoga ili nečega“ (Skoko prema Mesarić Žabčić, 2015, 167). Autorica navodi kako se imidž RH izvan njenih granica može uvidjeti kroz (Mesarić Žabčić, 2015, 168):

- „slogane različitog tipa,
- sadržaje koji se predstavljaju drugima (povijest, kultura, zemljopis itd.),
- utjecaj komunikacijskih alata: mediji, tisak, fotografije, časopisi itd.,
- putovanja i stjecanje osobnih iskustava s putovanja,
- utjecaj obitelji i podjele informacija s obitelji, razgovore s rodbinom i prijateljima,
- slike koje nas okružuju što je presudno za formiranje svijesti o nečemu“.

Prema Mesarić Žabčić, svi ispitanici u njenom istraživanju smatraju kako Hrvatska treba puno toga promijeniti, a najviše je potrebno promijeniti dugogodišnje stereotipove i predrasude o Hrvatskoj u svijetu. Hrvatska na svjetskoj sceni ne izgleda sjajno, a takvoj slici ne pridonose ni domaći niti strani mediji koji često u negativnom kontekstu spominju društveno-političke akcije koje se provode u Hrvatskoj (Mesarić Žabčić, 2015, 169).

Iako je nažalost čest slučaj kako su ove negativnosti istinite, potrebno je dati i poneki savjet od strane medija ili poučni tekst koji će potaknuti čitatelje, koji su ujedno i aktivni

agensi društva, na promjenu svijesti i stanja u državi. Oni koji su izvan domovine vijesti primaju uglavnom preko raznih domaćih i stranih medija koji mogu možda onog iseljenika ili iseljenicu koji razmišljaju o povratku navesti na promjenu mišljenja i ostanak u zemlji u koju su emigrirali, što je naravno za Hrvatsku i njene buduće naraštaje veliki gubitak.

2.2. Suvremena migracijska kretanja iz Hrvatske u Njemačku

„Iseljavanje je jedan od najvećih društvenih fenomena našeg doba, bilo da se govori o demografskim posljedicama iseljavanja, utjecaju na ekonomiju ili utjecaju na moralni život, zdravlje i ostale aspekte života“ (Harney prema Ružić, 2002, 384). Što se Hrvatske izravno tiče, Bjelajac smatra kako je Hrvatska oduvijek bila „izvor radne snage bogatijim, razvijenijim državama“, te kako su se općenito svi procesi emigracije intenzivirali s razvojem urbanizacije nakon 2. svjetskog rata (Bjelajac, 2007, 314).

Dok Hrvatska nije bila punopravna članica EU, Čačić-Kumpres i suradnici su predviđali kako će nakon njenog ulaska doći do povećanja imigracijskih i tranzitnih tokova. Pregledavajući migracijsku situaciju u Hrvatskoj danas, nedvojbeno možemo reći kako su autori bili u pravu. Time što je Hrvatska postala 'uvoznik' migranata i njihov prosljeditelj drugim zemljama, a najviše od svega 'izvoznik' hrvatskih građana u druge članice EU, potvrđuju se teze o migracijama koje su autori iznijeli. Najinteresantnije od svega u ovom radu je to što autori smatraju kako Hrvatska, u doba kada bude suočena s migracijskim krizama (što se već događalo/događa), treba pronaći „odgovarajuće migracijske politike koje se pak ne bi smjelo svesti na puku obvezu reguliranja migracijskih tokova i prilagodbu zahtjevima EU, nego bi, zasnovanjem na iskustvima regulacijske imigracijske politike ... trebalo osmisliti promišljene državne politike prilagođene hrvatskim političkim, ekonomskim i kulturnim prilikama“ (Čačić-Kumpres i sur., 2012, 307). Nažalost, adekvatna migracijska politika u Hrvatskoj ne postoji; postoje određene smjernice koje se slabo ili nikako provode.

Suvremeni migracijski tokovi su obilježeni danas tipičnim, možemo reći globalizacijskim elementima, a to su: različitost, potreba za kretanjem, upoznavanjem, zbližavanjem (kultura, tradicija svih društvenih i ekonomskih faktora koje migranti donose/odnose sa sobom, te upoznaju pri dolasku u drugu naciju). Čačić-Kumpres i sur. navode kako one zemlje koje imaju visoki priljev imigranata provode posebne *politike imigracije* koje su „pratile opseg migracijskih tokova“, gdje migracijske tokove dijele na *imigracijske* „u kojima se regulira ulazak, boravak, zapošljavanje, povratak i deportacija imigranata“, te *integracijske* „u kojima se uređuje način

uključivanja imigranata u društvo primitka“ (Brochmann i Hammar prema Čačić-Kumpres i sur., 2012, 308).

Za sociologe su bitne i imigracijske i integracijske politike, međutim, integracijske politike su uvelike kompliciranije za istražiti i interpretirati jer obuhvaćaju veliki obujam značenja, normi i aspekata koje se mogu analizirati. Poznato je kako velik postotak stanovnika raznih država iskazuje neke negativne stavove prema imigrantima, a koji se prije svega mogu pripisati ovim integracijskim elementima imigracijskih politika. U istraživanju provedenom u SAD-u, stanovnici 19 od 21 ispitivane zemlje iskazuju sklonost ideji kulturne homogenosti, što u prijevodu znači kako oni imigranti koji usele u njihovu državu trebaju prihvatiti lokalnu kulturu (običaje i tradiciju) (Čačić-Kumpres i sur., 2012, 308). Dakle, može se reći kako je model kulture kao racionalnog izbora u ovom slučaju isključujući. Razlog tome je što većina ispitanika iz nacionalnih država imigraciju doživljava kao prijetnju nacionalnom integritetu. Takvi stav ne treba na prvu shvatiti osuđujuće. Moramo biti svjesni kako oni ljudi koji su izabrali ostati živjeti i raditi u svojoj domovini, koji imaju određeni komoditet i svakodnevne rutine ponašanja kako u manjoj zajednici (obitelji), tako i u široj zajednici (gradu i državi), ne vole da im se njihovi obrasci ponašanja mijenjaju. Strah od nepoznatog je uvijek bio čovjekov najveći strah. Stoga imigrant, kao netko nepoznat, tko sa sobom donosi novi, drugačiji i većini ljudi nepoznati kulturni identitet, lokalnom stanovniku predstavlja strah i tjera ga na povlačenje u svoju zajednicu gdje se osjeća slobodno i zaštićeno.

Hipoteza kontakta, koju navode Čačić-Kumpres i suradnici u svom radu, podrazumijeva kako je za pozitivan ishod kontakta među skupinama potrebno zadovoljiti četiri ključna uvjeta, a to su: (1) „obje skupine moraju imati ravnopravan položaj u društvu, (2) članovi obje skupine moraju težiti zajedničkim ciljevima, (3) potrebna je suradnja između skupina, a za sve to je potrebna (4) potpora vlasti, zakona, normi i sl“ (Čačić-Kumpres i sur., 2012, 311). Koliko je moguće u Hrvatskoj ostvariti ravnopravan položaj u društvu, ako hrvatski građani mahom odlaze iz Hrvatske, a oni koji ostaju teško se zapošljavaju? Kako je moguće ostvariti suradnju između skupina, ako je hrvatska država spremna smjestiti i pomoći imigrantima, a razne obitelji zbog ovrha i svakojakih situacija gubi krov nad glavom? Je li moguće da vlast i zakon podupru ove teze, s obzirom da se više ne sele samo pojedinci iz naše domovine, nego povlače za sobom i cijele svoje obitelji izvan države? To su pitanja koja se, po osobnom mišljenju autorice ovog rada, odnose na Hrvatsku državu, koja suočena s kontinuiranim iseljavanjem mladih, obrazovanih ljudi, i onih srednje životne dobi i nižeg obrazovnog statusa, još nije donijela adekvatnu strategiju kojom bi obustavila ili barem ublažila ove negativne procese.

Otkad je Hrvatska postala članicom EU, iseljavanje stanovništva je drastično poraslo. Nakon izlaska Hrvatske iz velike krize i recesije u kojoj je bila godinama, pretpostavljalo se opadanje trenda iseljavanja. Međutim, prognostičari su očito bili u krivu s obzirom na današnje iseljavanje. Situacija je blaža ljeti, kada se dosta ljudi sezonski zapošljava, ali čim završi sezona, mnogo njih odluči „spakirati kofere“ i prijeći granicu, najčešće u Njemačku. Razni mediji pišu kako se u Njemačku do sada odselilo oko 180 000 ljudi, a Državni zavod za statistiku ima nešto drugačije podatke. Jedan od problema je što pojedine osobe kada odlaze iz Hrvatske ne odjave mjesto prebivališta. Kako to nije zakonski kažnjivo, očito se radi o nepotrebnoj proceduri za neke. Njemačko statističko izvješće spominje 57 412 useljenika iz Hrvatske tijekom 2015. godine, dok je u Hrvatskoj iste te godine evidentirano „samo“ 12 325 iseljenika. Naravno, nisu svi otišli u Njemačku, ali možda je relevantnije podatke o iseljenicima tražiti u statistikama drugih zemalja koje naši građani nasele, gdje se oni prijavljuju na radna mjesta, socijalnu ili zdravstvenu skrb itd. (DZS, 2019).

Kao primjer dobro organizirane zemlje, barem po pitanju podataka o iseljenicima, spominje se Litva koja je 2010. godine svim radno sposobnim stanovnicima uvela obvezu plaćanja dijela zdravstvenog osiguranja (iznimka su neke ranjive kategorije), i zahvaljujući toj odredbi u istoj godini gotovo se utrostručio broj prijavljenih iseljenika u odnosu na godinu prije. Velik broj ljudi koji su emigrirali iz Litve odjavio se upravo kako ne bi trebali plaćati dodatno zdravstveno osiguranje.

Osim Njemačke, naši državljani emigriraju u Irsku i Austriju u velikom broju. Irska je zanimljiva iz razloga što do unazad nekoliko godina nije bila jedna od top destinacija koje Hrvati naseljavaju. Ulaskom u EU našla se na vrhu ljestvice poželjnih zemalja. U Irsku se do 2012. godine odselilo ukupno 250 hrvatskih državljana, dok je to isto tijekom 2015. godine učinilo 12 000 ljudi. Kad je u pitanju Austrija, onda se brojevi vrte oko 3 000 ljudi godišnje (2013.-2017.).

Kada se sve skupa zbroji, samo u Njemačku, Irsku i Austriju je emigriralo preko 200 000 Hrvata tijekom zadnjih nekoliko godina, i to većinom mladih i obrazovanih ljudi. Treba naglasiti kako je određeni broj emigranata ostavio trenutni posao jer su ih bolji radni uvjeti i plaća čekali u inozemstvu. Analizirajući dostupne podatke o iseljavanju tijekom 2015. godine, autori iznose kako su najbrojniji iseljenici iz Hrvatske u dobi između 25 i 50 godina, a upravo su u tim godinama i najbrojniji oni s fakultetskim obrazovanjem. Među njima je između 55 i 60 posto fakultetski obrazovanih (DZS, 2019).

U svom radu Splicići izvan Splita, Bezić Filipović ističe kako su iz Hrvatske u prošlosti najviše iseljavali ljudi iz Dalmacije, jer kako ona tvrdi: „Dalmacija je bila odsječena

od svojeg zaleđa i okrenuta poljodjelstvu ... istodobno je došlo do krize dalmatinskog brodarstva ... sve je pratio kasni razvoj industrijalizacije te višak seoskog stanovništva koje pod tim uvjetima nije moglo naći posla pa je opstanak moralo rješavati iseljavanjem“ (Bezić Filipović, 2007, 121). Jednako tako i Anić u radu o iseljavanju ljudi iz Imotske krajine tvrdi kako su se stanovnici tadašnje Općine Imotski uglavnom bavili poljodjelstvom, a industrija je bila sasvim nerazvijena i ljudi su bili prisiljeni na iseljavanje. Autor također iznosi stavku kako postoji kontinuitet seljenja iz Imotske krajine koji je bio aktualan do trenutka kada je njegov rad bio napisan (Anić, 1989, 272). Taj se trend i dalje nastavlja što potvrđuju mnogi podaci o iseljavanju kao i brojna objavljena novija istraživanja (Anić, 1989, 272).

Iseljavanje Hrvata tijekom povijesti često su poticali ratovi koji su se odvijali na ovim prostorima. Prvi val iseljavanja krenuo je turskim osvajanjem hrvatskih krajeva. Masovno iseljavanje pred Turcima, od 15. do 18. stoljeća, rezultiralo je s 200 000 manje Hrvata na ovim prostorima. Nadalje, procjenjuje se kako je od 1880. do Prvog svjetskog rata emigriralo gotovo pola milijuna Hrvata. Razlozi su bili ekonomski i politički. Iseljavanju je općenito pogodovao brzi industrijski rast, osobito u SAD-u, državi koja je u siromašnim zemljama tražila jeftinu radnu snagu. Hrvati su uglavnom odlazili u SAD, a nakon Prvog svjetskog rata u Južnu Ameriku, Australiju, Novi Zeland i Kanadu. Iz tadašnje Jugoslavije, do 1939. godine iselilo je približno 195 000 ljudi, od kojih je više od 50 posto bilo Hrvata (Čizmić, 1998, 127-128).

Idući emigracijski val Hrvata uslijedio je nakon Drugog svjetskog rata, a brojka se popela na 250 000 ljudi koji su odselili u razdoblju 1939. – 1948. godine. Masovno iseljavanje u europske zemlje uslijedilo je nakon 1960. godine kada su ekonomski razlozi natjerali ljude boljitak potražiti u bogatijim zapadnoeuropskim zemljama. Međutim, najveći zapamćeni val emigracije hrvatskog stanovništva se dogodio u razdoblju 1961. – 1981. Procjenjuje se kako danas u tim europskim i prekomorskim zemljama živi više od 400 000 Hrvata i njihovih potomaka (Čizmić, 1998, 128 -129).

Ovo učestalo iseljavanje Hrvatskog stanovništva u većim ili manjim valovima ostavilo je posljedice na hrvatsko društvo, ne samo u brojčanom smislu, nego i u raznim sociodemografskim obilježjima, koja nam nikako ne idu u prilog. Stanovništvo je sve starije, natalitet je manji od mortaliteta, a biološka osnova nepovoljno utječe na prirast stanovništva.

2.2.1 Razlozi suvremenih migracijskih kretanja iz Hrvatske u Njemačku

Domaće tržište sve više slabi, pa i sami izvještaji o porastu zaposlenosti se mogu gledati na jedan drugi, realniji način. Naravno, stopa nezaposlenosti se smanjuje ako sve više radno sposobnih ljudi napušta državu. Također, stopa zaposlenosti će biti poboljšana za koju nijansu kada odlaze ljudi koji imaju stabilan posao, ali ih na drugom mjestu i u drugoj državi čekaju bolji uvjeti rada. Na njihovo upražnjeno mjesto će doći netko drugi, ali je upitno koliko dugo će na tom istom mjestu ostati.

Hrvatska bi prema procjeni Eurostata do 2080. godine trebala imati 3,47 milijuna stanovnika. Ova se brojka čak čini optimističnom kako nas je 2016. godine bilo 4,25 milijuna. Među „push“ faktore koji takoreći tjeraju ljude iz države spadaju: „velika gospodarska kriza, nemogućnost prehranjivanja u obitelji, krize vinogradarstva, krize brodova, višak radne snage u poljoprivredi, opća nerazvijenost, mala ponuda radnih mjesta u mjestu prebivališta, nezadovoljavajući lokalni socijalni uvjeti itd“ (Mesarić Žabčić, 2007, 102).

Mesarić Žabčić u svom radu spominje tri vrste razloga iseljavanja hrvatskih građana u razdoblju od 1991. do 2000. godine. Među njih se ubrajaju: „*ekonomski* (iseljavanja potaknuta gubitkom zaposlenja u RH, kriza kasnog kapitalizma, nalaženje prvog ili povoljnijeg posla u inozemstvu i sl.); *politički* (motivirani neprihvatanjem novoosnovane hrvatske države, ali dijelom i srpske prevlasti od strane samih Srba na području tzv. Krajine); *psihološki* (presudni kod iseljavanja osoba kod kojih je prevladao strah za osobnu ili obiteljsku sigurnost zbog ratne opasnosti (a da nisu dobile status izbjeglica)“ (Mesarić Žabčić, 2007, 102).

Nadalje, Mesarić Žabčić prenosi određene odgovore koje je dao White na pitanja o prostoru koji naseljuju Hrvati izvan domovine. Navodi kako: „u sklopu migracije, mjesta potencijalne migracije mogu biti objašnjena putem analize ljudske percepcije i svijesti o osobinama svojega mjesta, o preprekama i osobnim faktorima, te putem istraživanja uloge tih kognitivnih struktura na migracijsko ponašanje“ (White prema Mesarić Žabčić, 2007, 107).

Za pretpostaviti je kako oni državljani koji su napustili Republiku Hrvatsku, ukoliko su se asimilirali u drugoj zemlji, ne razmišljaju o povratku u Hrvatsku, ili eventualnom povratku kada već odu u mirovinu, kako bi u svojoj domovini proživjeli starost. Hrvatska je izgubila veliki demografski potencijal i stanje postaje sve gore jer smo mala zemlja, čiji se broj stanovnika može smjestiti u jedan prosječni američki grad. Od emigracije stanovništva mogu se samo dobiti negativne posljedice, pozitivne bi jedino bile ukoliko bi se iseljavali stariji ljudi i oni koji godinama ne uspijevaju sebi pronaći posao, a to se rijetko ili nikako događa.

Hrvatska nije razvila nijednu korisnu strategiju ili plan kojim bi obustavila ovo iseljavanje, ili povukla natrag one mlade i sposobne ljude koji su iselili izvan domovine. Jasno, zahtjevan je posao osmisliti jedan takav plan s obzirom da nisu samo ekonomski utjecaji ti koji tjeraju

ljude izvan mjesta prebivališta, već i razni društveni te kulturni aspekti. Za kvalitetan život jedne mlade obitelji potrebni su primjerice vrtići za djecu i škole koje su informatički opremljene kako bi djeca pratila korak s drugim zapadnoeuropskim i svjetskim vršnjacima. Također, potrebno je pružiti ljudima prostor u kojem će moći potrošiti određeni novac koji zarade, jer ukoliko nema kvalitetne potrošnje onda nema ni ponude ni potražnje i dolazi do umrtvljenja mjesta. Upoznati smo s činjenicom kako se u Hrvatskoj gradovi sve više naseljuju, a sela odumiru. Kako živimo u 21. stoljeću, selo ne mora značiti nužno zaostalost i nerazvijenost te neimaštinu (Šušar, 1973; Šimunović, 1986; Šundalić, 2011; Popović i sur., 2017). Selo također može biti tehnološki i inovativno opremljeno, samo s naglaskom na ruralnu proizvodnju. Međutim, kod nas malo koji grad osim Zagreba i Splita ima dobro opremljene škole ili dovoljan broj vrtića kako bi omogućio djeci učenje i ostanak u Hrvatskoj, stoga je nerealno zamišljati u selima takvu ponudu za djecu. Međutim, za primjer možemo uzeti Njemačku, u koju veliki broj Hrvata odlazi kako bi radili u voćnjacima i plastenicima za satnicu koja je u prosjeku deset eura, a kod nas ostavljaju iste te voćnjake i pašnjake jer nemaju novca za kvalitetno obrađivanje, niti mogućnosti dobivene proizvode danas sutra plasirati na hrvatsko tržište, za koje znamo kako se uglavnom bazira na uvozu.

Razlozi iseljavanja su ekonomske, političke i psihološke prirode. Najveći broj hrvatskih građana iseljava prema Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj. Također, hrvatski građani iseljavaju i prema Irskoj kao vrlo atraktivnoj destinaciji za život. Na temelju analize stanja tijekom proteklih pet godina zaključuje se kako je Republiku Hrvatsku napustilo preko 200 000 hrvatskih građana u dobi od 35 do 50 godina tj. u posljednjih pet godina Hrvatska je izgubila demografski potencijal koji odgovara veličini broja stanovnika grada Splita. U odnosu na malobrojnu hrvatsku populaciju, to je relativno veliki broj. Zbog nepostojanja registra, podatke o emigraciji hrvatskog stanovništva i podatke o imigraciji u Republiku Hrvatsku ne možemo smatrati relevantnima niti u potpunosti točnima. Točne brojeve možemo dobiti jedino ako surađujemo sa zemljama gdje naši građani emigriraju i uzimamo od njih podatke o prijavi ljudi. Nije za očekivati kako će Republika Hrvatska s gospodarskom krizom i visokom nezaposlenošću uspjeti smanjiti i spriječiti iseljavanje svoga stanovništva, ali se smatra kako bi mogla ublažiti trajno iseljavanje stanovništva s hrvatskih prostora ukoliko bi se donijela kvalitetna strategija koja bi se aktivno provodila u svrhu smanjenja iseljavanja ljudi iz domovine i povratka onih koji su otišli.

2.3. Suvremena migracijska kretanja iz Njemačke u Hrvatsku

U svom znanstvenom radu *Sociološki pristup u istraživanju procesa povratnih migracija*, Peračković iznosi niz pitanja u kojima pokušava definirati povratne migrante u Hrvatskoj. Poima ih kao posebnu društvenu skupinu sa svojim sociodemografskim značajkama, te posebnim iskustvom migracije i asimilacije. Prije svega važno je definirati osnovnu tipologiju migracija koja se koristi u demografiji, a za nju vrijede kriteriji (Peračković, 2005, 477):

- „1. državnih granica (vanjske i unutarnje migracije),
2. vremena (definitivne, tj. konačne, i privremene – sezonske i dnevne),
3. uzroka (ekonomske i neekonomske – političke, ekološke, individualno – psihološke),
4. dobrovoljnosti (dobrovoljne i prisilne),
5. organiziranosti (organizirane i spontane)“.

Vanjske migracije, kao takve, dijele se na *privremenu vanjsku migraciju* i na *iseljenišvo*, gdje bi *privremena migracija* bila ona koja podrazumijeva povratak migranta, a *iseljenišvo* se odnosi na iseljeno stanovništvo koje je trajno napustilo zemlju podrijetla. „Povratne migracije uključuju sve vanjske migrante – privremene i one koji su već bili kategorizirani kao iseljenici, ali se se odlučili vratiti u zemlju podrijetla“ (Peračković, 2005, 477). Stoga se povratnim migrantima, kako tvrdi autor, podrazumijevaju svi koji su na kraće ili duže vrijeme otišli iz svoje domovine, ali su se u jednom trenutku vratili, te samim time „zatvorili migracijski ciklus vraćanjem u izvorno emigracijsko društvo“ (Nejašmić prema Peračković, 2005, 478). U prethodnom poglavlju, raspravljen je pojam ireverzibiliteta koji se može povezati s tipom vanjskog migranta i terminom „povratka“ u svoju domovinu. Možemo uočiti nejednakost poimanja povratka u kontekstu migracije između autora Peračković i Mežnarić. Peračković, kao što vidimo, smatra kako se „zatvara ciklus migracije“ kada se vrati iseljenik i time je ostvarena početna 'ravnoteža' koja je u trenutku odlaska migranta bila narušena u domicilnoj populaciji. Međutim, ne smije se zaboraviti na tezu „loma simetričnosti“ – koju zagovara Mežnarić – a koja je bila uspostavljena u novoj okolini, gdje je određeno vrijeme obitavao migrant (Mežnarić, 2003).

Peračković tvrdi kako se u sociologiji migracija nigdje posebno ne proučava termin povratni migrant niti se daju određene definicije ovog fenomena. Isti se proučava u kontekstu povratka kao krajnjeg ishoda migracije, te se uglavnom u istraživanjima ispituju stavovi i razlozi povratka. Autor također spominje informaciju/informiranost, ali u odnosu prema uspjehu, unutar teorije neostvarenih ciljeva (*Dissapointment Theory*), gdje navodi „što je veća

udaljenost između stare i nove lokacije, to je veća mogućnost pogreške, tj. neostvarivanje cilja zbog pogreške ili nedovoljne informiranosti“ (Peračković, 2005, 480).

Peračković se služi teorijom cirkularnih migracija, koju razvija Zelinski (1971.), ističući kako kod najvećeg dijela migranata „nema jasne želje i namjere trajno ostati u zemlji primitka, pa je ideja povratka od početka prisutna“, a kao primjer navodi kratkotrajne migracije (*Short Term Migration*). Iduća teorija koja se spominje u radu je teorija planirane zarade (*Target Income Theory*), koja podrazumijeva migrantovo preseljenje zbog financijskih ili karijernih ciljeva i njegov stav kako se neće trajno preseliti, već privremeno dok ne ostvari svoj naum. Nasuprot spomenutih teorija koje su uglavnom ekonomski orijentirane, posljednja teorija koju autor iznosi odnosi se na teoriju društvenih mreža (*Social Network Theory*), unutar koje se podrazumijeva kako će „kvaliteta društvenih mreža iz kruga migrantove šire obitelji, mjesta ili zemlje podrijetla utjecati na odluku o migraciji, ali i o povratku“ (Reyes prema Peračković, 2005, 479-480).

Autor smatra kako je jedan od glavnih problema u istraživanju povratnika nedostatak njihovog evidentiranja, jer ne postoje točni podaci, već procjene povratnih strujanja po određenim razdobljima migracija. Kao primjer evidentiranja kvote iseljenih navodi prvi veći val iseljenja hrvatskih krajeva (19. st. – 1913.), gdje se od ukupnih 464 000 iseljenih, vratilo tek 9% iseljenika (41 760). Drugi val (1968. – 1985.) podrazumijeva povratak od čak 78% iseljenih (240 500 od 312 000). Treći period (1990. – 1997.) autor izvodi iz evidencije MUP-a gdje tvrdi kako je registrirano 30 429 povratnika (Nejašmić, 1987; Šakić, 1998; prema Peračković, 2005, 482).

Kada je riječ o sociodemografskim značajkama povratnika, Peračković ukazuje na istraživanje Nejašmića gdje je ukazano kako „glavninu povratničkog kontingenta čine migranti koji imaju niži stupanj stručne spreme od onih koji se ne vraćaju“ (Nejašmić prema Peračković, 2005, 483). Uglavnom su se vraćali iseljenici između 35. i 44. godine života, a prosječna duljina boravka bila je 5,4 godine. Ovaj prikaz povratnika ne može detaljno iskazati cijelu sliku povratnih migranata, već nam donekle govori kako određene sociodemografske karakteristike povratnika ovise o samoj strukturi pojedinog migracijskog vala.

Ukoliko bi za nekoliko godina proučavali povratnike u Hrvatsku koji trenutno iseljavaju, zasigurno bi njihov obrazovni status bio viši. Bilo bi više obrazovanih ljudi s visokom stručnom spremom. Vjerojatno bi i vrijeme boravka u iseljeništvu bilo duže jer je Hrvatska pristupila EU (olakšano je međugranično kretanje), dok razvoj novih tehnologija i društvenih mreža omogućava održavanje kontakta s članovima zajednice koje je migrant ostavio iza sebe nakon odlaska.

3. METODOLOŠKI ASPEKTI RADA

3.1. Predmet i ciljevi istraživanja

Predmet istraživanja je suvremena migracija stanovništva iz Hrvatske u Njemačku i natrag. Opći cilj istraživanja bio je istražiti najvažnije društvene okolnosti odgovorne za pojavu migracija iz Hrvatske u Njemačku i natrag. Dakle, nastojali su se ispitati razlozi iseljavanja stanovnika iz Hrvatske u Njemačku, a potom razlozi njihovog povratka natrag u Hrvatsku. Također su se nastojala istražiti iskustva migranata u Njemačkoj, uz njihovo kompariranje s iskustvima u Hrvatskoj.

3.1. Odabir sudionika

Sudionici koji su sudjelovali u ovom istraživanju odabrani su metodom namjernog uzorkovanja. Namjera je bila ispitati one ljude koji su određeno vrijeme boravili u Njemačkoj i zatim se vratili natrag u Hrvatsku. Također, važan je kriterij bila dob sudionika, a odabrane su punoljetne osobe koje su radno sposobne. Stručna sprema nije bila bitna za istraživanje, međutim bilo je poželjno da su sudionici u određeno vrijeme koje su proveli u Njemačkoj bili zaposleni, kako bi kroz pitanja unutar intervjua, osim svojih razloga za odlazak iz Hrvatske u Njemačku i natrag, mogli usporediti kvalitetu života i način rada u Njemačkoj s onim u Hrvatskoj.

Tablica 4. Sociodemografska obilježja sudionika i sudionica polustrukturiranog intervjua:

spol		dob	mjesto stanovanja				stručna sprema					bračni status		
žensko	muško	39,55, 25,39, 48,30, 28	selo	općina	manji grad	veći grad	osnovna škola	SSS	VŠS	VSS	dr.sc.	u braku	u partnerskoj vezi	slobodan/slobodna
4	3	-	2	2	3	-	-	6	-	1	-	3	2	2

3.2. Postupak provođenja intervjua

Svim se sudionicima na početku intervjua detaljno objasnila svrha i cilj istraživanja. Razgovor se snimao diktafonom, a snimke su sačuvane kao arhiva. Preslušavajući snimke, razgovor se detaljno ispisao u Word dokumentu u obliku transkripta kojeg je za potrebe ovog rada moguće pregledati u prilogima (vidi str. 49). Nadalje, sudionicima se pristupilo poštujući

etička načela istraživanja. Dobiven je informirani pristanak. Zajamčena je stroga povjerljivost i anonimnost. U svakom trenutku, sudionici su mogli odustati od intervjua.

Intervjui su provedeni u neformalnom okruženju prema mogućnostima sudionika, kao što su njihova obiteljska kuća (n = 5) i *caffè bar* (n = 2). Intervjui su provedeni tijekom svibnja 2019. godine. Duljine intervjua su bile u rasponu od nekoliko minuta. Razlog kraćeg vremenskog trajanja je vrsta polustrukturiranog intervjua s namjerom kraćeg odgovaranja na pitanja, za razliku od dubinskog intervjua koji može potrajati duže s obzirom na detaljnije propitivanje osoba i njihovih doživljaja.

3.3. Instrumenti istraživanja

U istraživanju je korišten kvalitativni pristup prikupljanja podataka metodom polustrukturiranog intervjua, te kvantitativni pristup gdje je korištena metoda analize sadržaja. Unaprijed su osmišljeni protokoli kako za intervju, tako i za analizu sadržaja. (vidi str. 44).

3.3.1. Intervju

Prvi dio intervjua činio je skup pitanja kojima su se nastojala saznati sociodemografska obilježja sudionika. Prikupljeni su podaci o spolu, dobi, obrazovanju, mjestu stanovanja i bračnom statusu.

Drugi dio intervjua odnosio se na set pitanja koja su usmjerena na život sudionika u Njemačkoj. Sastojao se od pet pitanja s određenim potpitanjima u svrhu detaljnijeg prikupljanja potrebnih informacija. Pitanja su bila otvorenog tipa, a sudionici su imali slobodu odgovarati na njih prema vlastitom nahođenju. Protokol intervjua je dostupan u prilogu 7.2. (vidi str. 48).

3.3.2. Analiza sadržaja

Uzorak korišten u analizi sadržaja su *online* članci dostupni na internetu u kojima se spominju teme vezane za ovo istraživanje. Analizirani su članci u kojima se spominju bilo kakve teme vezane za iseljavanje stanovništva iz Hrvatske u Njemačku, tj. useljavanje stanovništva iz Njemačke u Hrvatsku. Korištena je Google tražilica pomoću ključnih riječi. Metoda analize sadržaja je provedena temeljem kategorija u protokolu. Između ostalog, teme koje su razmatrane u *online* analizi su: iseljavanje Hrvata, useljavanje Hrvata, egzodus hrvatskog stanovništva, rad Hrvata u Njemačkoj i slično. Vremensko razdoblje provedbe istraživanja bio je lipanj 2019. godine. Protokol analize sadržaja je dostupan u Prilogu 7.3. (vidi str. 44).

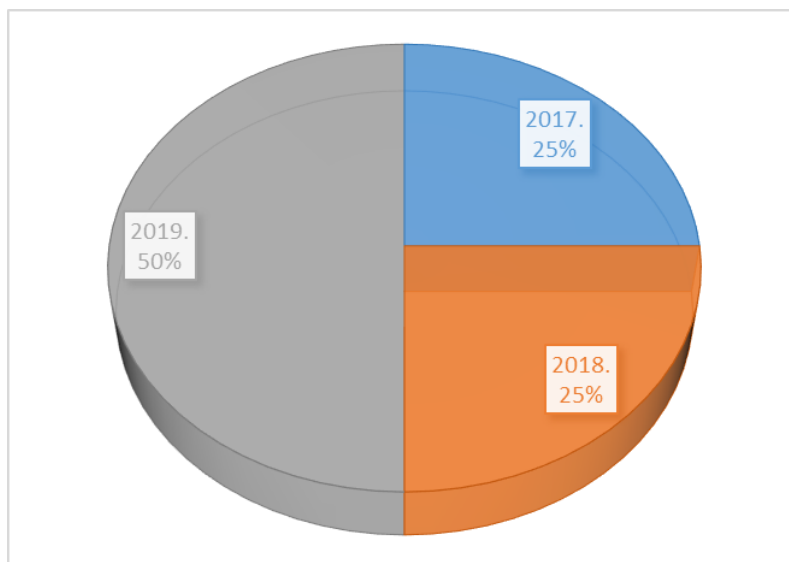

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

4.1. Pregled rezultata analize sadržaja

Analizom sadržaja *online* portala ukupno je obuhvaćeno i analizirano 12 internetskih članaka koji su povezani uz postavljeni predmet istraživanja, suvremene migracije stanovnika iz Hrvatske u Njemačku i natrag. Najviše članaka je obrađeno na portalu Večernji.hr (tri članka), zatim 24sata.hr (dva članka), dok su ostali članci preuzeti s Jutranji.hr, Dnevnik.hr, Slobodnadalmacija.hr, Telegram.hr, Tportal.hr, Index.hr i Poslovni.hr. Svi su portali prema teritorijalnom obuhvatu usmjereni na nacionalnu razinu, osim Slobodnadalmacija.hr koja je lokalno usmjerena. Najviše članaka je objavljeno u 2019. godini (njih 6), dok su 2017. i 2018. godini objavljena po tri članka. Kod medijskog sadržaja, analizirano je objavljuje li se samo tekst, tekst i fotografija ili tekst, fotografija i video. Od svih obuhvaćenih članaka, samo su Večernji.hr i 24sata.hr po jedan put uz tekst i fotografiju objavili i video, a ostali portali su objavljivali tekst i fotografiju. Dakle, nije bilo portala koji je objavljivao samo tekst u svojim člancima. Fotografije u ovom slučaju služe kao dodatni izvor podataka, a vjerojatno i kao potkrjepa napisanom tekstu.

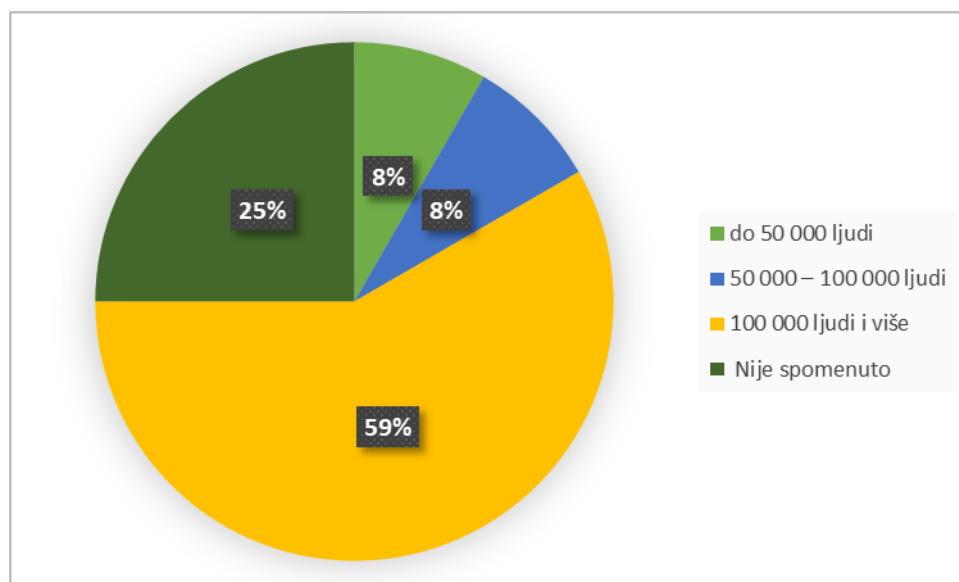
Slika 1. Članci prema godinama objave

Što se tiče rubrika u kojima su objavljivani članci uglavnom su to bile rubrike pod nazivom 'Hrvatska' (njih 7), a ostalih 5 je bilo pod nazivima 'News' (2 članka), 'Svijet', 'Infografija', te 'Politika i kriminal' (po jedan članak). Analizom broja emigranta koji su iseljavali iz Hrvatske posljednjih godina, uočeno je kako sedam članaka spominje iseljavanje 100 000 ljudi i više (u

smjeru Njemačke), tri članka nisu uopće spomenula brojku o iseljenim migrantima, dok su procjene kako je iselilo do 50 000 ljudi ili između 50 000 i 100 000 ljudi iznesene u dva članka.

Slika 2. Procijenjeni broj iseljenika

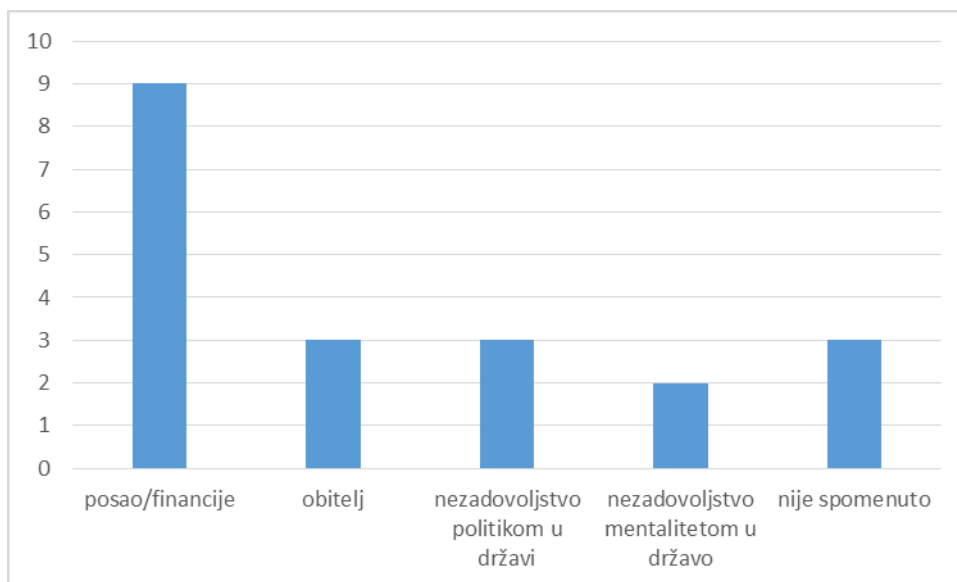

Analizirao se smjer iseljavanja koji je naveden u članku, a obuhvaćeni su sljedeći smjerovi: Hrvatska – Njemačka i Njemačka – Hrvatska. Razumljivo, svi su članci ukazali na smjer iseljavanja iz Hrvatske put Njemačke, dok su četiri članka uz navedeni smjer iznijeli i podatke o useljavanju u Hrvatsku iz Njemačke. U članku koji govori o iseljavanju Hrvata, Večernji.hr spominje i povratnike iz Njemačke u Hrvatsku (2016. i 2017. godine), kojih je prema Saveznom uredu za migracije (BamF) blizu 50 000, dok DZS iznosi podatak od 30 000 useljenih. Autor članka navodi kako je realna brojka useljenika u 2016. i 2017. godini bila nekih 15 000 useljenika iz razloga što mnogi Hrvati koji odu raditi u Njemačku ne odjave svoje prebivalište u Hrvatskoj. Prenosimo komentar iz članka hrvatskog demografa Stjepana Šterca o povratnicima u Hrvatsku: „Mislim kako u strukturi useljenih u Hrvatsku ne dominiraju umirovljenici, ali ni mladi povratnici. Nije još realno očekivati povratak mladih jer nismo još ništa kao zemlja napravili da se vraćaju, od poticaja, porezne politike, politike prema iseljeništvu. Bit će i dalje pojedinačnih povrata umirovljenika i nezadovoljnih koji nisu uspjeli u inozemstvu, ali to nije značajan pokazatelj“ – Stjepan Šterc.

Uzroci iseljavanja u Njemačku koji se navode u člancima su podijeljeni u potkategorije: posao/ financije, obitelj, nezadovoljstvo mentalitetom u državi, nezadovoljstvo politikom u državi, nezadovoljstvo kvalitetom života u državi, radoznalost i drugo. U skoro svim člancima

prednjače posao/financije kao glavni akter u iseljavanju Hrvata. Uz posao/financije (koji su naglašeni 9 puta), obitelj, nezadovoljstvo mentalitetom u državi i nezadovoljstvo politikom u državi kao razlog iseljavanja spomenuto je tri puta u objavama, a također u tri objave nije pronađen niti jedan razlog zbog čega je došlo do iseljavanja.

Slika 3. Uzroci iseljavanja iz Hrvatske

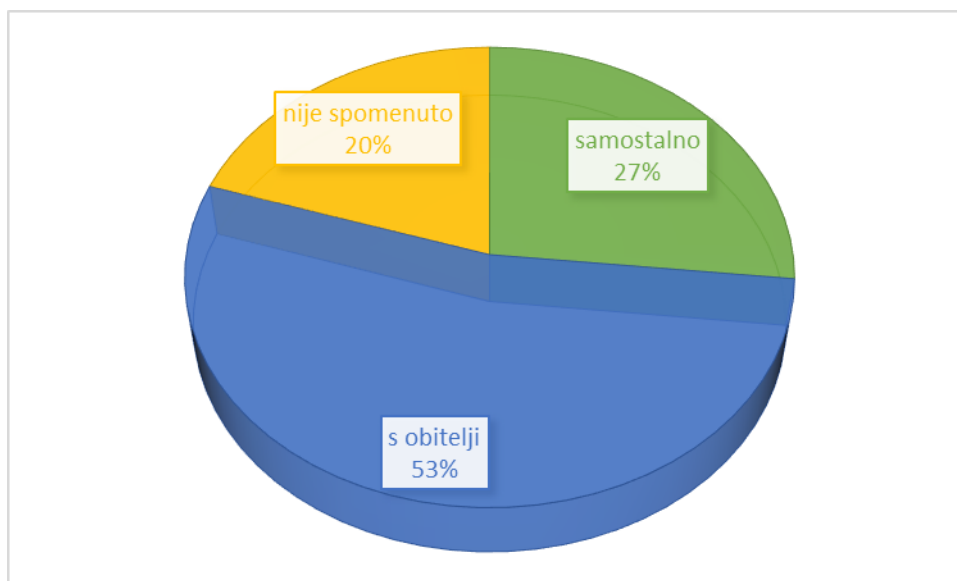
U kategoriji razina obrazovanja migranata, analizirano je stručna sprema koja se pridodaje emigrantima. Uglavnom se u medijskom sadržaju nije spominjala razina obrazovanja iseljenika (u 8 objava). U dva članka se govori kako su migranti SSS i VSS, dok po jedna objava ističe kako su migranti VŠS ili imaju znanstveni stupanj (magisterij ili doktorat znanosti).

Jutarnji.hr piše o masovnom egzodusu Hrvata od kada je Hrvatska ušla u EU. Članak se poziva na studiju “*Demografski razvoj kao temelj planiranja razvoja mirovinskog sustava*”, koju je za Udrugu društava za upravljanje mirovinskim fondovima izradio dr. Stjepan Šterc sa zagrebačkog Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u suradnji s Filipom Štercom. Spominju se uglavnom mladi i obrazovani ljudi, koji s ili bez svojih diploma, odlaze iz Hrvatske tražiti posao u Njemačku, Irsku, Austriju i ostale zemlje EU.

Istraživalo se i kako migranti sele. Vode li sa sobom svoje obitelji ili putuju samostalno? - bilo je jedno od pitanja na koje se pokušalo dati odgovor kroz analizu medijskih sadržaja. U 8 *online* članaka se ističe kako migranti putu sa svojim obiteljima, u 4 članka se spominje samostalno iseljavanje migranta, dok u 3 objave nije navedeno kako migranti putuju. Slobodnadalmacija.hr pozivajući se na Jutarnji.hr također piše o egzodusu Hrvata od kada smo ušli u EU. Spominju

se uglavnom oni koji odlaze iz Hrvatske zajedno sa svojim obiteljima kako bi mogli prehraniti članove svoje obitelji i osigurati si dostojanstven i siguran život.

Slika 4. Način iseljavanja migranta

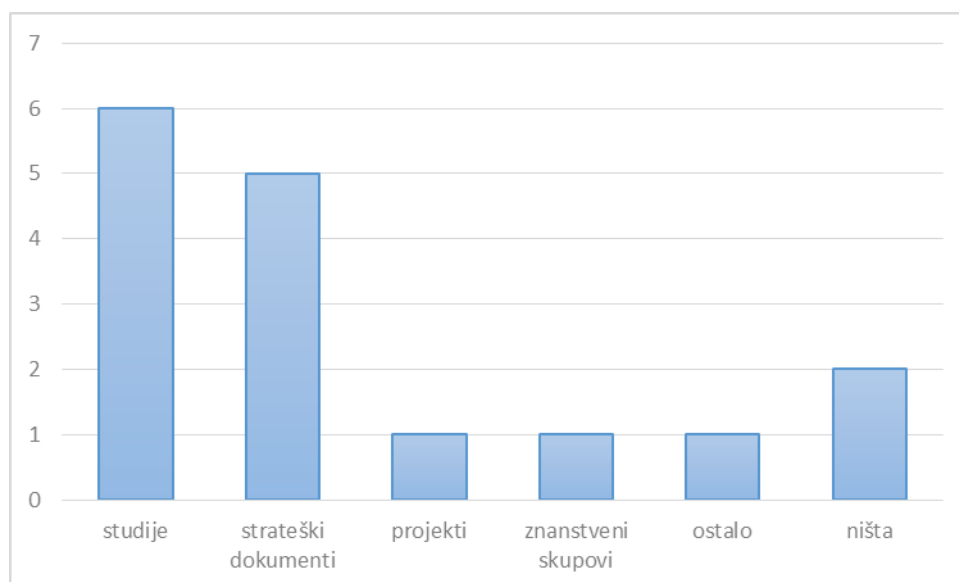
Večernji.hr piše o Hrvatima koje rađaju djecu u Njemačkoj. Pozivajući se na portal Jutarnji.hr, tvrdi kako se broj novorođene djece Hrvatica u Njemačkoj povećao od 2014. za 60%, te je u 2017. godini iznosilo 4 000 novorođenčadi. Roditelji novorođenčeta trebaju boraviti u Njemačkoj najmanje 8 godina kako bi im dijete steklo njemačko državljanstvo. Većina Hrvata na koje se to odnosi iselila je unazad maksimalno 5 godina i stoga je svako drugo dijete ostalo bez državljanstva kako navodi portal. Prenesen je komentar u članku od dr. Ivana Čipina: „*To znači kako nijedan roditelj gotovo polovice djece koju su rodile hrvatske državljanke u Njemačkoj tijekom 2017. nije barem osam godina boravio u Njemačkoj, što pak ukazuje na to da se dobrim dijelom radi o djeci rođenoj u mladim hrvatskim obiteljima koje su se nedavno odselile u Njemačku*“ – dr. Ivan Čipin (voditelj Centra za longitudinalne populacijske studije i izvanredni profesor na Katedri za demografiju EFZG-a).

Također se analizirala uključenost određenih aktera u prilog (stanovništvo, političari, stručnjaci). Dobiveni rezultati pokazuju kako u 5 online članaka autori citiraju ili navode komentare stručnjaka, u 3 članka je uključeno stanovništvo kroz određene tvrdnje na cjelokupnu situaciju ili prepričavanje iskustava migranata. Jednako su po 3 članka uključila političare i njihove poruke javnosti, a 3 objave nisu imale niti jednog uključenog aktera u svoj prilog.

Dnevnik.hr prenosi tekst od jedne blogerice gastarbajterice koja piše o svojim i tuđim iskustvima u Njemačkoj, tvrdeći kako su Hrvati u Njemačkoj bez obzira na sve uvijek stranci, te kako ona generacija koja je dobila i odgojila djecu u Njemačkoj ima veliku želju za povratkom

u rodni kraj. Međutim, njihova djeca nisu tu odgojena i Hrvatska im je strana zemlja. Zbog toga oni i dalje ostaju u Njemačkoj do umirovljenja kada im se pruža prilika za povratak u domovinu. 24sata.hr piše o masovnom egzodusu Hrvata, gdje se spominje brojka od 80 000 iseljenih Hrvata u 2017. godini. Kao glavu vijest u članku autor naglašava predsjednicu Kolindu Grabar Kitarović koja je, barem nominalno, zahtijevala uvođenje adekvatnih demografskih mjera i nastojanja da se ljudima u Hrvatskoj pruži dostojanstven život: „Što je to ako ne izvanredno stanje koje traži izvanredne mjere? Nemamo više vremena! Primarna nam je zadaća stvarati uvjete za dostojan život. Treba nam konkretan akcijski plan za demografski oporavak. Pozivam Vladu i Sabor da se potpuno posvete ovom pitanju” – Kolinda Grabar Kitarović.

Slika 5. Pozivanje članaka na rezultate struke

Posljednja kategorija u analizi sadržaja se odnosila na to pozivaju li se *online* portali na određene studije, strateške dokumente, projekte, znanstvene skupove ili nešto drugo (ostalo). Dakle, cilj je bio utvrditi u kojoj mjeri i čime potkrepljuju svoje izjave i tvrdnje koje čita šira javnost, a poznato je koliku ulogu u javnosti imaju mediji kao prenosioci informacija. Najviše objava se poziva na određene studije (6 članaka), a najmanje na projekte i znanstvene skupove (samo po 1 članak). Na strateške dokumente se poziva 5 članaka, dok u 2 članka tvrdnje nisu potkrijepljene na ovaj način.

Telegram.hr piše o iseljenicima iz Hrvatske, ali i o useljenicima u Hrvatsku iz Njemačke, pozivajući se jednako kao i Večernji.hr na podatke koje je objavilo njemačko Ministarstvo unutarnjih poslova (Savezni ured za migracije). Razlika je u tome što Telegram.hr ne osporava podatak kako je približno 50 000 ljudi uselilo iz Njemačke u Hrvatsku, već tvrdi kako je

Hrvatska ukupno s tom brojkom (kad se usporede oni koji su uselili s onima koji su iselili) u minusu za 60 830 ljudi (razdoblje 2016. i 2017. godine).

4.2. Sociodemografske značajke sudionika istraživanja

Sociodemografska obilježja sudionika intervjua određena su varijablama poput spola, dobi, mjesta stanovanja, stručne spreme i bračnog statusa. U istraživanju je sudjelovalo četvero muškaraca i tri žene. Prema dobi, dvoje sudionika pripada skupini do 30 godina starosti, a petero dobnoj skupini iznad 30 godina starosti. S obzirom na mjesto stanovanja, dvoje sudionika živi na selu, dvoje u općini, a ostalih troje u manjem gradu. Prema stručnoj spreml, samo je jedan sudionik VSS, dok je ostalih šestoro SSS. Nadalje, troje sudionika je u braku, dvoje u partnerskoj vezi, a ostalih dvoje sudionika je slobodno.

4.3. Život u Njemačkoj

Pitanja postavljena u prvom dijelu intervjua uključuju opis života i rada u Njemačkoj, kao i razloge odlaska iz Hrvatske. Prema odgovorima o vremenu boravaka u Njemačkoj, sudionike možemo podijeliti u dvije skupine: one koji su boravili u Njemačkoj ne duže od godinu dana i one koji su proveli u Njemačkoj duže od godinu dana. U prvu skupinu se ubraja dvoje sudionika, od kojih je jedna sudionica boravila 3 mjeseca, a druga 6 mjeseci. U drugu skupinu spadaju ostali sudionici, od kojih je dvoje provelo 1 godinu i 6 mjeseci, jedna sudionica je provela 2 godine, jedan 3 godine, a jedan 5 godina.

Na pitanje o razlozima odlaska iz Hrvatske, svih sedam sudionika je dalo sličan ili jednak odgovor, a koji se odnosi na razloge vezane uz posao/financije/novac, dok je samo jedna sudionica iznijela i 'sigurniji život' kao razlog. Ukoliko se povuče paralela s istraživanjem koje je objavio Grgić 2010. godine, pod naslovom *Čimbenici iseljavanja seoskog pučanstva u Republici Hrvatskoj*, može se primjetiti kako su u njegovom slučaju ispitanici u anketi (njih 87,8%) s vrlo visokom ocjenom (4,4) potvrdili kako razmišljaju o napuštanju tadašnjeg naselja zbog zaposlenja/posla. Dakle, bilo da se radi o migraciji s hrvatskog sela u hrvatski grad kao što je to bilo u Grgićevom istraživanju, ili o migraciji iz Hrvatske u Njemačku ispitanici uglavnom kao primarni razlog navode posao/zaposlenje.

Sudionica 1: *Razlog mog odlaska je bilo mišljenje kako će biti bolje u drugoj zemlji, kako će biti veća plaća, sigurniji život.*

Sudionik 7: *Pa ... pronalazak posla.*

Sudionica 6: *Financijska situacija.*

Na pitanje o zaposlenju u Njemačkoj, vrsti posla koji su obavljali, visini plaće i radnom vremenu, većina sudionika je odgovorila kako je radila u uslužnim/ugostiteljskim djelatnostima (n = 5), jedan ispitanik je radio kao elektrotehničar, a jedan kao kućni majstor. Također, većina njih radila je više od osam sati dnevno (n = 6), a minimalna plaća im je bila 1200 eura, dok je maksimalna navedena plaća iznosila 2000 eura.

Sudionica 2: *Bila sam to kratko vrijeme zaposlena. Plaća nije bila velika, 1200 eura s tim da se radilo onako nekih deset sati.*

Sudionica 6: *Da, osam sati dnevno, 1300 eura na radnom mjestu konobara.*

Sudionik 7: *Radio sam kao elektrotehničar, od 8h do 17h. Plaća mi je bila od 1800 do 2000 eura.*

Prilikom opisa kvalitete života u Njemačkoj svi su sudionici odgovorili kako im se svidjelo to što je Njemačka organizirana i uredna zemlja po pitanju birokracije i ostalog, međutim nije im se svidio način i stil života, te im je puno ljepše živjeti u Hrvatskoj.

Sudionica 6: *Život je dosta kvalitetan za ljude koji su navikli samo raditi, a za nekoga ko' dolazi iz Dalmacije život se ne svodi samo na rad. (smijeh)*

Sudionica 3: *Pa ukratko, mi imamo kvalitetniji život nego oni tamo, oni rade 24 sata na dan. (smijeh).*

Sudionici su upitani što ih se najviše dojmilo u Njemačkoj, a što najmanje. Većina ih je odgovorila kako ih se najviše dojmilo to što se cijeni radnik i što nema malverzacija s prekovremenim satima jer je sve uredno plaćano (n = 5). Najmanje ih se dojmilo to što nemaju mnogo slobodnog vremena jer dosta rade i ne mogu se uklopiti u takav stil života.

Sudionica 2: *Paa... uff .. ne znam baš da me se nešto dojmilo. Očito me nostalgija brzo uhvatila tako da sam se željela vratiti kući što prije.*

Sudionica 3: *Pa nije mi se jednostavno sviđao život u Njemačkoj... Najviše sam se zbog toga vratila u Hrvatsku.*

Sudionik 5: *Sređena je država, dobiješ dokumente sve odma', u roku od pet minuta sve riješiš. Samo je problem što ne vidim sebe u Njemačkoj.*

4.4. Povratak u Hrvatsku

Drugi dio intervjua se odnosio na povratak ispitanika u Hrvatsku. Pitani su o razlozima povratka u domovinu, i što je tome najviše presudilo. Većina odgovora kako su se vratili zbog nostalgije/ljepšeg života u Hrvatskoj i slično (n = 5). Jedan sudionik nije znao odgovor na pitanje, a jedna sudionica je odgovorila kako je njenom povratku presudila obiteljska situacija.

Sudionik 7: *Najviše nostalgija.*

Sudionik 4: *Tuđina. Ja ne volim tuđinu, meni je ovo...hrvatska gruda u kojoj živim i patim za njom i tako ...*

Nadalje, sudionici su pitani o tome jesu li zadovoljni odlukom o povratku, te jesu li se njihova očekivanja ispunila. Opet je većina izjavila kako je zadovoljna što se vratila i kako su im se očekivanja ispunila (n = 6), dok je jedna sudionica odgovorila kako nije zadovoljna, jer se njena očekivanja nisu ispunila.

Sudionici su zamoljeni ukratko usporediti život u Njemačkoj s onim u Hrvatskoj. Većina ih je rekla kako je život u Hrvatskoj ljepši/kvalitetniji i više im odgovara (n = 6), a jedna sudionica je izjavila kako je život u Njemačkoj naspram života u Hrvatskoj neusporediv.

Sudionica 1: *Pa trenutno puno mi je ljepše u Hrvatskoj, možda zato što sam našla posao koji mi odgovara. Ne znam, zadovoljna sam...ne znam što da kažem.*

Sudionik 4: *U Hrvatskoj je puno sređeniji i ljepši život.*

Sudionik 7: *U Njemačkoj, kao što je i bilo, vrlo je kvalitetniji život, ali ne paše mi taj neki bioritam gore.*

Također su upitani o tome što bi u Hrvatskoj promijenili, a što ne. Troje sudionika tvrdi kako treba promijeniti plaće i odnos prema zaposlenicima,

Sudionik 7: *Paa ... promijenio bih visinu plaće i da se sigurno više cijeni moj posao.*

Dvoje sudionika nije znalo što odgovoriti na pitanje.

Sudionica 1: *Stani ... stvarno ne znam na to pitanje. Ne znam, trenutno sam zadovoljna svojim životom i ne bi promijenila što se mene tiče ništa, za ostale stvarno ne znam, nisam razmišljala o tome.*

Jedan sudionik smatra kako treba promijeniti političare i način politike koji provode u domovini.

Sudionik 4: *Ha, a političare sve, jer su lopovi. Eto ... lopov nad lopovom, štite jedan drugoga i, i neće ništa reć' jedan protiv drugoga.*

4.5. Planovi za budućnost

Što se tiče planova za budućnost, sudionici su pitani o tome planiraju li u skorije vrijeme opet negdje seliti ili su naumili dugoročno ostati u Hrvatskoj, te koji bi bili razlozi za to. Njih petero je odgovorilo kako ne planira nigdje seliti, te da će ostati dugoročno u Hrvatskoj.

Sudionik 7: *Ostajem definitivno u Hrvatskoj. Razlozi su što sam gore uštedio neke novce i sad' otvaram svoju firmu i nastavljam s poslom.*

Sudionik 3: *Nadam se kako ću dugoročno ostati u Hrvatskoj. To je naša domovina, i tu se osjećam najbolje i tu mi je najljepše.*

Dvoje sudionika je reklo kako će opet seliti izvan domovine, a razlog je potraga za poslom.

Sudionik 5: *Još ću otići u Irsku...pa iman dobru ponudu, pa ću vidjeti što je u Irskoj.*

Na pitanje o tome što bi poručili mladim ljudima koji razmišljaju o odlasku u Njemačku sudionici su podijeljeni u dvije skupine. Prva skupina se odnosi na one koji poručuju tim mladim ljudima da ostanu u Hrvatsku (n = 2).

Sudionik 4: *Bolje se prihvatiti ovdje posla bilo kakvoga, i žive ljude od poljoprivrede, žive ljude od svačega. Triba se prihvatiti posla, odgovornosti.*

Ostalih petero sudionika spada u onu grupu koja bi poručila mladima da pokušaju jer nemaju što izgubiti (n = 5).

Sudionica 2: *Eto, svak' dok ne osjeti sam ... neka probaju, može svak' probat, al smatram da je najljepše kod svoje kuće.*

5. ZAKLJUČAK

Iz prethodno spomenutih tekstova i dobivenih rezultata može se zaključiti kako je krajnje vrijeme za pobliže istraživanje (povratnih) migracija vezanih za današnju Hrvatsku. Migracije su oduvijek bile važan i teško istraživ fenomen. Smjer migracija se mijenja, onako kako se mijenjaju socioekonomski aspekti pojedine države i društva. Međutim, sada su migracije, i to u velikom obujmu obuhvatile i našu domovinu Hrvatsku, a rješenje se ne nazire. Uvelike bi značilo i pomoglo ukoliko bi detaljnije proučili bit problema i spriječili migracije onih ljudi/ obitelji koji su jednostavno prisiljeni ići zbog čisto ekonomskih razloga, a koji bi ostali ukoliko bi pronašli odgovarajući posao.

Treba uzeti u obzir demografsku katastrofu koja nam se bliži ako nastave cijele obitelji ili tek mladi parovi odlaziti iz zemlje i zasnivati život u drugoj zemlji. Samim time, njihova djeca, ukoliko budu odrastala u drugoj državi, automatski preuzimaju izvorne kulturne obrasce ponašanja, te njihova domovina nije Hrvatska, nego zemlja u kojoj su se rodili i u kojoj odrastaju. Time nam dugoročno prijete i nestanak nacije te našeg identiteta, običaja i tradicije. Povratni migranti se vrate onda kada uglavnom prožive većinu života vani, pa žele dočekati svoju starost u domovini. Oni su manje sposobni pomoći i našem mirovinskom sustavu i svim drugim političko-ekonomskim aspektima kojima mladi mogu spasiti Hrvatsku od (ekonomskog) propadanja. Sezonski smo već počeli uvoziti radnike, ali zato upadljivo izvozimo radnike. Koja nas budućnost i posljedice čekaju, možemo najpouzdanije saznati temeljitim, uzastopnim i iscrpnim istraživanjima, u kojima nam mora pomoći i vlast kojoj u interesu treba biti otkloniti ovako veliki problem s kojim se suočava Hrvatska.

U provedenom intervjuu sudionici su prilikom opisa kvalitete života u Njemačkoj odgovorili kako im se svidjelo to što je Njemačka organizirana i uredna zemlja po pitanju birokracije, međutim nije im se svidio način i stil života, te im je puno ljepše živjeti u Hrvatskoj. Dakle, ukoliko bi imali siguran i zadovoljavajući posao te adekvatne životne uvjete za sebe i svoju obitelj većina iseljenika ne bi niti pomišljala na odlazak iz Hrvatske, što može vidjeti iz odgovora na pitanje o razlozima odlaska iz Hrvatske, gdje je svih sedam sudionika dalo sličan ili jednak odgovor, a koji se odnosi na razloge vezane uz posao/financije/novac.

Jednak zaključak cjelokupne priče se može izvesti iz provedene analize sadržaja, gdje su uzroci iseljavanja u Njemačku koji se navode u člancima podijeljeni u potkategorije: posao/ financije, obitelj, nezadovoljstvo mentalitetom u državi, nezadovoljstvo politikom u državi, nezadovoljstvo kvalitetom života u državi, radoznalost i drugo. U skoro svim obrađenim

člancima prednjače posao/financije kao glavni razlog iseljavanja Hrvata. Uz posao/financije (koji su naglašeni 9 puta), obitelj, nezadovoljstvo mentalitetom u državi i nezadovoljstvo politikom u državi kao razlog iseljavanja spomenuti su tri puta u objavama, a također u tri objave nije pronađen niti jedan razlog zbog čega je došlo do iseljavanja.

Zabrinjavajući je donekle i podatak koji je dobiven provedenom analizom sadržaja, prema kojem se mediji kao prenosioci informacija u svojim člancima pozivaju najmanje na projekte i znanstvene skupove (samo po 1 članak). Nužno je javnost upoznavati s istinitim podacima i činjenicama o migracijama. Mediji kao prenosioci vijesti više pažnje trebaju posvetiti izvorima svojih podataka. Problem koji se našao u analizi sadržaja osim malog broja članaka koji uopće govore o iseljavanju/useljavanju stanovnika iz/u Hrvatske/u, jest to što postoji nekolicina vodećih online portala koji napišu određenu vijest, a koju ostali samo prenose (po sistemu *copy – paste*). Samim time je otežano detaljnije analizirati raznolikost objavljenih vijesti i njihovu autentičnost, osobito ako portal s kojeg ostali portali kopiraju vijest nije potkrijepljen određenim znanstvenim i stručnim istraživanjima ili radovima. Ostavlja se prostora manipulirati podacima i samim time sviješću javnosti koja slabo ili nikako provjerava dobivene informacije.

Za kraj iznosimo odgovore jedne sudionice u intervjuu koja nam ostavlja tračak nade kako ipak postoje zadovoljni i sretni ljudi sa svojim životom u Hrvatskoj te kako postoji nada za one koji žele pronaći sreću i zadovoljstvo u svojoj domovini:

Intervjuer:

Planirate li uskoro opet negdje seliti ili ste naumili dugoročno ostati u Hrvatskoj?

Intervjuirani:

Dugoročno u Hrvatskoj, nemam nikakvih planova.

Intervjuer:

Koji su razlozi za to?

Intervjuirani:

Obitelj, posla', znači ono što sam tražila na kraju sam dobila u Hrvatskoj.

6. LITERATURA

1. Anić, J. (1989) Tradicija migracija u Imotskoj krajini. **Migracijske i etničke teme**. 5(4): 269-286.
2. Bezić Filipović, B. (2007) Splićani izvan Splita. **Kulturna baština**. (34): 121-142.
3. Bjelajac, S. (2007) Hrvatski “brain-drain”. **Informatologia**. 40(4): 314-316.
4. Čačić-Kumpes, J. i sur. (2012) Migracija, integracija i stavovi o imigrantima u Hrvatskoj. **Revija za sociologiju**. (42)3: 305-336.
5. Čizmić, I. (1998) Iseljavanje iz Hrvatske u Ameriku kao dio europskih migracijskih tijekova. **Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja**. 7(1-2 (33-34)): 127-146.
6. Grgić, I., Žimbek, T., Tratnik, M. (2010). Čimbenici iseljavanja seoskog pučanstva u Republici Hrvatskoj. **Agronomski glasnik : Glasilo Hrvatskog agronomskog društva**. 72(2-3): 143-162.
7. Lajić, I. (1996) Migracije i suvremeni demografski razvitak Primorsko-goranske županije. **Migracijske teme**. 12(1/2): 7 – 25.
8. Mesarić Žabčić, R., Perić Kaselj, M., Vrbanec, M. (2010). Transnacionalno iskustvo: Priča iz New Yorka. **Etnološka istraživanja**. (15): 247-265.
9. Nejašmić, I. (2014). Iseljavanje iz Hrvatske od 1900. do 2001.: demografske posljedice stoljetnog procesa. **Migracijske i etničke teme**. 30(3).
10. Zlatković Winter, J. (2004) Suvremena migracijska kretanja u Europi. **Migracijske etničke teme**. 20(2/3): 161 – 170.
11. Bara, M. (2013) Povratne umirovljeničke migracije na hrvatskim otocima. **Migracijske i etničke teme**. (2): 201 – 224.
12. Jurić, T. (2018) **Iseljavanje Hrvata u Njemačku: gubimo li Hrvatsku?** Zagreb: Školska knjiga.
13. Mesarić Žabčić, R. „Republika Hrvatska u očima iseljenika: komparativni prikaz promišljanja, individualnih iskustava i stavova mlađe generacije hrvatskih iseljenika“. U: **Hrvatska izvan domovine** (ur. Sopta, M.; Maletić, F.; Bebić, J.) Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb 2015. 167 – 172.

14. Šakić, V. „Suvremeni migracijski procesi i njihov odraz na Hrvatsku. Glonalni pogled na međunarodne migracije“. U: **Hrvatsko iseljeničtvo i domovina** (ur. Hornstein Tomić C.; Majetić, H.; Sabotič, I.; Sopta, M.) Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, Zagreb 2014. 13 – 25.
15. Vori Lalich, W. „Stranac ovdje – stranac ondje! Iseljeničtvo i mit povratka u suvremenom transnacionalnom društvom prostoru“. U: **Hrvatska izvan domovine** (ur. Sopta, M.; Maletić, F.; Bebić, J.) Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb 2015. 344.
16. Mesarić Žabčić, R. (2007) Temeljne značajke iseljavanja hrvatskog stanovništva s posebnim naglaskom na iseljavanje u proteklih petnaest godina. **Dve domovini: razprave o izseljeničtvu – Two homelands: migration studies.** (26): 97 – 115.
17. Mežnarić, S. (2003) Migracijske aktualnosti: stanje, problemi, perspektive paradigmi istraživanja. **Migracijska istraživanja – teorijski pristupi.** 19(4): 323 – 341.
18. Peračković, K. (2005) Sociološki pristup u istraživanju procesa povratih migracija. **Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja.** 15(3): 475 – 498.
19. Popović, T., Relja, R., Gutović, T. „Aktualnost ruralne sociologije: problematiziranje održivosti prostora iza“. U: **Koga (p)održava održivi razvoj. Prinosi promišljanju održivosti ruralnih područja u Hrvatskoj** (ur. Bušljeta Tonković, A.; Holjevac Ž.; Brlić, I.; Šimunić, N.) Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, Zagreb 2017. 71 – 94.
20. Ružić, S. (2002) U potrazi za poslom – život iseljenika muškaraca u Kanadi između dva svjetska rata. **Migracijske i etničke teme.** 18(4): 383 – 402.
21. Šimunović, I. (1986) **Grad u regiji.** Split: Logos.
22. Šundalić, A. (2011). **Selo: iz autentičnosti u neprepoznatljivost. Prilog sociološkom istraživanju ruralnosti Slavonije i Baranje.** Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku.
23. Šuvar, S. (1973) **Između zaseoka i megalopolisa.** Zagreb: Centar za sociologiju sela Instituta za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu.

Internet izvori:

1. <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/masovno-iseljavanje-hrvata-strucnjaci-upozoravaju-ovakav-trend-srusit-ce-i-porezni-i-mirovinski-sustav---455867.html> (25.1.2018.)

2. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/uznemirujuca-istina-o-egzodusu-hrvata-od-ulaska-u-europsku-uniju-iseljavanje-je-eksploziralo-samo-je-u-njemacku-odselilo-180000-nasih-gradana/5650383/> (25.1.2018.)
3. <https://www.vecernji.hr/vijesti/iz-hrvatske-se-u-150-godina-iselilo-vise-od-13-milijuna-stanovnika-804080> (25.1.2018.)
4. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-SCVARTMG/c6f60661-b6e4.../PDF> (25.1.2018.)
5. <http://hr.n1info.com/a219400/Vijesti/Objavljeni-sluzbeni-podaci-o-masovnom-iseljavanju-Hrvata.html> (25.1.2018.)
6. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/07-01-02_01_2017.htm (25.1.2018.)
7. https://www.researchgate.net/publication/27202594_SOCIOLOSKI_PRISTUP_U_IS-TRAZIVANJU_PROCESA_POVRATNIH_MIGRACIJA (11.6.2018.)
8. <https://www.vecernji.hr/vijesti/iz-hrvatske-se-u-150-godina-iselilo-vise-od-13-milijuna-stanovnika-804080> (26.1.2015.)
9. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/uznemirujuca-istina-o-egzodusu-hrvata-od-ulaska-u-europsku-uniju-iseljavanje-je-eksploziralo-samo-je-u-njemacku-odselilo-180000-nasih-gradana/5650383/> (26.1.2017.)
10. <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/masovno-iseljavanje-hrvata-strucnjaci-upozoravaju-ovakav-trend-srusit-ce-i-porezni-i-mirovinski-sustav---455867.html> (26.1.2017.)
11. <http://www.poslovni.hr/hrvatska/iz-ekonomske-aktivnosti-na-dan-nestaje-pet-autobusa-hrvata-323021> (26.1.2017.)
12. [file:///C:/Users/Danijela/Downloads/Temeljne_URN_NBN_SI_DOC-SCVARTMG%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Danijela/Downloads/Temeljne_URN_NBN_SI_DOC-SCVARTMG%20(1).pdf) (26.1.2017.)
13. <http://www.poslovni.hr/hrvatska/zasto-se-hrvati-iseljavaju-u-njemacku-novo-istrazivanje-otkriva-iznenajuce-razloge-351644> (3.6.2019.)
14. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/objavljene-sluzbene-brojke-evo-koliko-se-hrvatalani-odselilo-u-njemacku/2078620.aspx> (3.6.2019.)
15. <https://www.vecernji.hr/vijesti/svi-putevi-vode-u-njemacku-hrvatice-u-jednoj-godini-rodile-preko-4000-djece-1298946> (3.6.2019.)
16. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/infografika-nove-brojke-pokazuju-razmjere-katakлизme-iseljavanja-hrvata-je-vise-u-njemackoj-nego-u-bih-foto-20180411/print> (3.6.2019.)

17. <https://www.vecernji.hr/vijesti/iz-njemacke-se-u-hrvatsku-doselilo-50-000-ljudi-evo-o-cemu-se-radi-1296503> (3.6.2019.)
18. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/kroz-2016-i-2017-godinu-iz-hrvatske-je-u-njemacku-iselilo-110-tisuca-ljudi-javlja-njemacki-ured-za-migracije/#> (3.6.2019.)
19. <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/gastarbajterica-o-gastarbajterima-koji-se-vracaju-u-hrvatsku---483505.html> (3.6.2019.)
20. <https://www.24sata.hr/news/nijemci-objavili-u-dvije-godine-uselilo-nam-je-110-526-hrvata-610535> (3.6.2019.)
21. <https://mojahrvatska.vecernji.hr/price/katarina-pastor-mainz-njemacka-gastarbajter-iseljenik-1200494> (5.6.2019.)
22. <https://www.24sata.hr/kolumne/problem-egzodusa-i-izumiranja-hrvata-ima-li-uopce-rjesenja-569513> (24.6.2019.)
23. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/uznemirujuca-istina-o-egzodusu-hrvata-od-ulaska-u-europsku-uniju-iseljavanje-je-eksplodiralo-samo-je-u-njemacku-odselilo-180000-nasih-gradana/5650383/> (24.6.2019.)
24. <https://www.slobodnadalmacija.hr/novosti/hrvatska/clanak/id/552007/alarmantni-podaci-o-egzodusu-hrvata-svakog-dana-180-ljudi-odlazi-trbuhom-za-kruhom-u-njemacku-irsku-i-austriju-a-samo-prosle-godine-zemlju-je-napustilo-66000-graana> (24.6.2019.)
25. <https://www.dzs.hr/> (25.9.2019.)

7. PRILOZI

7.1. Protokol i rezultati analize sadržaja

<i>Naziv portala</i>	
<i>Vrsta portala prema teritorijalnoj orijentaciji</i>	lokalni regionalni nacionalni
<i>Godina objave medijskog priloga</i>	
<i>Razdoblje objave medijskog priloga</i>	
<i>Rubrika medijskog priloga</i>	
<i>Vrsta sadržaja u medijskom prilogu</i>	tekst tekst i fotografija tekst, fotografija i video
<i>Broj iseljenika iz Hrvatske</i>	do 50 000 50 000 – 100 000 100 000 i više
<i>Smjer iseljavanja</i>	Hrvatska – Njemačka Njemačka - Hrvatska
<i>Uzroci iseljavanja</i>	posao/financije obitelj nezadovoljstvo politikom u državi nezadovoljstvo kvalitetom života u državi nezadovoljstvo mentalitetom u državi radoznanost drugo
<i>Razina obrazovanja migranata</i>	SSS VŠS VSS Mr. sc., Dr. sc.
<i>Iseljavanje/povratak migranata</i>	samostalno s obitelji
<i>Uključenost aktera u medijski prilog</i>	Stanovništvo političari stručnjaci

<i>Pozivanje medijskog priloga na rezultate struke</i>	studije strateški dokumenti projekti znanstveni/stručni skupovi ostalo
--	--

<i>Naziv portala</i>	Poslovni.hr	Index.hr	Večernji.hr	Tportal.hr
<i>Vrsta portala prema teritorijalnoj orijentaciji</i>	nacionalni	nacionalni	nacionalni	nacionalni
<i>Godina objave medijskog priloga</i>	2019.	2019.	2019.	2018.
<i>Razdoblje objave medijskog priloga</i>	ožujak	travanj	veljača	Travanj
<i>Rubrika medijskog priloga</i>	Hrvatska	Svijet	Svijet	Infografika
<i>Vrsta sadržaja u medijskom prilogu</i>	tekst, fotografija	tekst, fotografija	tekst, fotografija	tekst, fotografija
<i>Broj iseljenika iz Hrvatske</i>	100 000 ljudi i više	do 50 000 ljudi	-	100 000 ljudi i više
<i>Smjer iseljavanja</i>	Hrvatska – Njemačka Njemačka - Hrvatska	Hrvatska - Njemačka	Hrvatska - Njemačka	Hrvatska - Njemačka
<i>Uzroci iseljavanja</i>	posao/financije nezadovoljstvo zbog politike u dr. nezadovoljstvo mentalitetom u dr. Drugo	posao/financije	-	posao/financije nezadovoljstvo mentalitetom u državi nezadovoljstvo politikom u državi
<i>Razina obrazovanja migranata</i>	-	-	-	-
<i>Iseljavanje/povratak migranata</i>	s obitelji	-	s obitelji	samostalno
<i>Uključenost aktera u medijski prilog</i>	političari stručnjaci	političari	stručnjaci	stručnjaci stanovništvo

<i>Pozivanje medijskog priloga na rezultate struke</i>	studije	strateški dokumenti	studije	strateški dokumenti studije znanstveni/stručni skupovi
--	---------	---------------------	---------	--

<i>Naziv portala</i>	Večernji.hr	Telegram.hr	Dnevnik.hr	24sata.hr
<i>Vrsta portala prema teritorijalnoj orijentaciji</i>	nacionalni	nacionalni	nacionalni	nacionalni
<i>Godina objave medijskog priloga</i>	2019	2019.	2017.	2019
<i>Razdoblje objave medijskog priloga</i>	Siječanj	siječanj	srpanj	siječanj
<i>Rubrika medijskog priloga</i>	Hrvatska	Politika i kriminal	Hrvatska	News
<i>Vrsta sadržaja u medijskom prilogu</i>	tekst, fotografija, video	tekst, fotografija	tekst, fotografija	tekst, fotografija, video
<i>Broj iseljenika iz Hrvatske</i>	100 000 ljudi i više	100 000 ljudi i više	-	100 000 ljudi i više
<i>Smjer iseljavanja</i>	Hrvatska – Njemačka Njemačka - Hrvatska	Hrvatska – Njemačka Njemačka - Hrvatska	Njemačka – Hrvatska	Hrvatska – Njemačka Njemačka – Hrvatska
<i>Uzroci iseljavanja</i>	Posao/financije drugo	-	Posao/financije	-
<i>Razina obrazovanja migranata</i>	VSS	-	-	-
<i>Iseljavanje/povratak migranata</i>	samostalno s obitelji	-	s obitelji samostalno	-
<i>Uključenost aktera u medijski prilog</i>	stručnjaci	-	stanovništvo	-
<i>Pozivanje medijskog</i>	strateški dokumenti, studije	strateški dokumenti	ostalo	strateški dokumenti

<i>priloga na rezultate struke</i>				
------------------------------------	--	--	--	--

<i>Naziv portala</i>	Večernji.hr	24sata.hr	Jutarnji.hr	Slobodnadalmacija.hr
<i>Vrsta portala prema teritorijalnoj orijentaciji</i>	nacionalni	nacionalni	nacionalni	lokalni
<i>Godina objave medijskog priloga</i>	2017.	2018.	2017.	2018.
<i>Razdoblje objave medijskog priloga</i>	listopad	travanj	veljača	lipanj
<i>Rubrika medijskog priloga</i>	Moja Hrvatska/ Priče	News/kolumne	Hrvatska/ demografija	Hrvatska
<i>Vrsta sadržaja u medijskom prilogu</i>	tekst, fotografija	tekst, fotografija	tekst, fotografija	tekst, fotografija
<i>Broj iseljenika iz Hrvatske</i>	-	od 50 000 – 100 000 ljudi	više od 100 000 ljudi	više od 100 000 ljudi
<i>Smjer iseljavanja</i>	Hrvatska – Njemačka	Hrvatska - Njemačka	Hrvatska - Njemačka	Hrvatska - Njemačka
<i>Uzroci iseljavanja</i>	posao/financije obitelj nezadovoljstvo politikom u državi nezadovoljstvo o mentalitetom u državi	posao/financije obitelj nezadovoljstvo politikom u državi	posao/financije	posao/financije obitelj
<i>Razina obrazovanja migranata</i>	SSS	-	SSS VŠS VSS Dr.sc., Mr.sc.	-
<i>Iseljavanje/povratak migranata</i>	s obitelji	samostalno s obitelji	samostalno s obitelji	s obitelji
<i>Uključenost aktera u medijski prilog</i>	stanovništvo	političari	stručnjaci	-

<i>Pozivanje medijskog priloga na rezultate struke</i>	-	-	studije	studije
--	---	---	---------	---------

7.2. Protokol i transkripti polustrukturiranog intervjua

Intervjuer: Danijela Rogošić

Datum, vrijeme, mjesto intervjuiranja _____

Šifra sudionika _____

Uvod: rješavanje pitanja informiranog pristanka. Dati ispitaniku formular i snimiti njegov pristanak.

PODACI O ISPITANIKU/ICI

1. Spol:

- a. žensko
- b. muško

2. Dob _____

3. Mjesto stanovanja:

- a. selo
- b. općina
- c. manji grad
- d. veći grad

4. Stručna sprema:

- a. osnovna škola
- b. SSS
- c. VŠS
- d. VSS
- e. dr.sc.

5. Bračni status:

- a. u braku
- b. u partnerskoj vezi
- c. slobodan/slobodna

Protokol:

I. Život u Njemačkoj

1. Koliko vremena ste proveli u Njemačkoj?

- Jeste li boravili u većem gradu ili manjem mjestu?

2. Koji je bio razlog Vašeg odlaska?

3. Jeste li bili zaposleni u Njemačkoj?

- koji posao ste radili, koje je bilo radno vrijeme, visina plaće?

4. Možete li ukratko opisati kvalitetu života u Njemačkoj?
  5. Što Vas se najviše dojmilo, a što najmanje?
- je li to potaknulo preseljenje u Hrvatsku?

II. Povratak u Hrvatsku

1. Koji su razlozi Vašeg povratka u domovinu?
- je li povratku presudio posao, kvaliteta života ili možda nostalgija?
2. Jeste li zadovoljni odlukom o povratku?
- jesu li se Vaša očekivanja ispunila?
3. Možete li ukratko usporediti život u Hrvatskoj s onim u Njemačkoj?
  4. Što bi u Hrvatskoj promijenili, a što ne?

III. Planovi za budućnost

1. Planirate li u skoro vrijeme opet negdje seliti ili ste naumili dugoročno ostati u Hrvatskoj?
- Koji su razlozi za to?
2. Što biste savjetovali ostalim mladim ljudima koji razmišljaju o preseljenju u Njemačku?

IV. Kraj

Imate li vi kakvih pitanja za mene?

Zahvaliti, uzeti kontakt ukoliko sudionik izjavi kako ga zanimaju rezultati istraživanja.

Transkripti ispitanika

Sudionik 1

Intervjuer:

Koliko vremena ste proveli u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Bila sam negdje oko šest mjeseci.

Intervjuer:

Jeste li boravili u većem gradu ili manjem mjestu?

Intervjuirani:

Boravila sam u manjem gradu.

Intervjuer:

Koji je bio razlog Vašeg odlaska?

Intervjuirani:

Razlog mog odlaska je bio misleći da će biti bolje u drugoj zemlji, da će biti veća plaća, sigurniji život.

Intervjuer:

Jeste li bili zaposleni u Njemačkoj - koji posao ste radili, koje je bilo radno vrijeme, visina plaće?

Intervjuirani:

Bila sam zaposlena u jednom hotelu, radno vrijeme je bilo doslovno cijeli dan, plaća i ne baš tako...oko 1500 eura.

Intervjuer:

Možete li ukratko opisati kvalitetu života u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Pa ne mogu, zato što nisam bila prijavljena, nismo smili izlaziti iz hotela iz tog razloga i nismo imali, nisam imala slobodnog vremena, tako da...ne, ne mogu uopće usporediti.

Intervjuer:

Što Vas se najviše dojmilo, a što najmanje - je li to potaknulo preseljenje u Hrvatsku?

Intervjuirani:

Upravo je to i potaklo, jer nisam vidila nikakvu prednost, možda da sam na nekom drugom mjestu bila, možda bi i ostala, zato me baš ništa nije dojmilo i vratila sam se kući.

Intervjuer:

Koji su razlozi Vašeg povratka u domovinu - je li povratku presudio posao, kvaliteta života ili možda nostalgija?

Intervjuirani:

Posao.

Intervjuer:

Jeste li zadovoljni odlukom o povratku?

Intervjuirani:

Definitivno.

Intervjuer:

Jesu li se Vaša očekivanja ispunila?

Intervjuirani:

Jesu.

Intervjuer:

Možete li ukratko usporediti život u Hrvatskoj s onim u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Pa trenutno puno mi je lipše u Hrvatskoj, možda zato što sam našla posao koji mi odgovara. Ne znam, zadovoljna sam...ne znam šta da kažem.

Intervjuer:

Što bi u Hrvatskoj promijenili, a što ne?

Intervjuirani:

Stani...stvarno ne znam...na to pitanje. Ne znam, trenutno sam zadovoljna svojim životom i ne bi promijenila što se mene tiče ništa, za ostale stvarno ne znam, nisam razmišljala o tome.

Intervjuer:

Planirate li u skoro vrijeme opet negdje seliti ili ste naumili dugoročno ostati u Hrvatskoj?

Intervjuirani:

Dugoročno u Hrvatskoj, nemam nikakvih planova.

Intervjuer:

Koji su razlozi za to?

Intervjuirani:

Paaa...obitelj, posa', znači ono što sam tražila na kraju sam dobila u Hrvatskoj.

Intervjuer:

Što biste savjetovali ostalim mladim ljudima koji razmišljaju o preseljenju u Njemačku?

Intervjuirani:

Paaa..definitivno da pokušaju jer mogu žalit' cili život šta nisu otišli, a uvek se mogu vratit'.

Intervjuer

Imate li vi kakvih pitanja za mene?

Intervjuirani

Nemam.

Sudionik 2

Intervjuer:

Koliko vremena ste proveli u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Pa, provela sam tri mjeseca.

Intervjuer:

Jeste li boravili u većem gradu ili manjem mjestu?

Intervjuirani:

Da, u većem gradu sam boravila.

Intervjuer:

Koji je bio razlog Vašeg odlaska?

Intervjuirani:

Paaa, ovdje sam radila sezonski posao i jednostavno došla je zima...i nekako sam želila okušat svoju sreću, pa mislila sam da eto...možda će mi tamo bit bolje, da ću imat možda bolju plaću, veća primanja i tako.

Intervjuer:

Jeste li bili zaposleni u Njemačkoj - koji posao ste radili, koje je bilo radno vrijeme, visina plaće?

Intervjuirani:

Paaa da, bila sam to kratko vrijeme zaposlena, plaća nije bila veika, 1200 eura s tim daaa...radilo se onako nekih deset sati.

Intervjuer:

Koji su po Vama najveće prednosti rada u Njemačkoj, a koji nedostaci?

Intervjuirani:

A ne znam, a ne mogu reć za ove nas nekvalificirane ili kvalificirane sobarice, pomoćno osoblje, kuhinjsko, da li su tu prednosti jer se isto dosta radi a nisu plaće toliko velike, a s tim da je...najviše moj povratak...s time...zato što su smještaji jako skupi i tako da na kraju kad se sve skupa zbroji vi ne možete nešto sebi osigurati malo više.

Intervjuer:

Možete li ukratko opisati kvalitetu života u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Pa kažem vam to vam sve zavisi od posla, šta radite kako radite, da li ste sa obitelji, da li ste sami, da li imate vremena i kako možete kvalitetno...jer financijska situacija uvelike određuje kvalitetu života.

Intervjuer:

Što Vas se najviše dojmilo, a što najmanje?

Intervjuirani:

Paa...ufff..ne znam baš da me se nešto dojmilo očito me nostalgija brzo uhvatila tako da sam se željela vratiti kući što prije.

Intervjuer:

Je li to potaknulo preseljenje u Hrvatsku?

Intervjuirani:

Da, nostalgija, jer na kraju kad se sve to skupa zbroji, na kraju su mi isti uvjeti ovdje i u Njemačkoj, a kući sam, puno mi je draže bit doma.

Intervjuer:

Koji su razlozi Vašeg povratka u domovinu - je li povratku presudio posao, kvaliteta života ili možda nostalgija?

Intervjuirani:

Dobila sam posao, znači isti na kraju sezonski koji sam radila, malo su mi bolji uvjeti, malo mi je plaća bila povećana, tako da jednostavno to je bilo glavno.

Intervjuer:

Jeste li zadovoljni odlukom o povratku - jesu li se Vaša očekivanja ispunila?

Intervjuirani:

Pa jesu.

Intervjuer:

Možete li ukratko usporediti život u Hrvatskoj s onim u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Paa, život u Hrvatskoj je puno ljepši.

Intervjuer:

Što bi u Hrvatskoj promijenili, a što ne?

Intervjuirani:

Pa samo malo položaj radnika, možda malo veće plaće i tako, jednostavno malo nekako sigurnost nekakvu i tako.

Intervjuer:

Planirate li u skoro vrijeme opet negdje seliti ili ste naumili dugoročno ostati u Hrvatskoj?

Intervjuirani:

Pa nadam se da ću dugoročno ostati u Hrvatskoj.

Intervjuer:

Koji su razlozi za to?

Intervjuirani:

Pa to je naša domovina, i tu se osjećam najbolje i tu mi je najljepše.

Intervjuer:

Što biste savjetovali ostalim mladim ljudima koji razmišljaju o preseljenju u Njemačku?

Intervjuirani:

Paaa eto, svak' dok ne osjeti sam...neka probaju, može svak' probat al smatram da je najljepše kod svoje kuće.

Intervjuer:

Imate li vi kakvih pitanja za mene?

Intervjuirani:

Nemam, hvala.

Sudionik 3

Intervjuer:

Koliko vremena ste proveli u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Provela sam godinu i po' dana.

Intervjuer:

Jeste li boravili u većem gradu ili manjem mjestu?

Intervjuirani:

U većem gradu.

Intervjuer:

Koji je bio razlog Vašeg odlaska?

Intervjuirani:

Pa jednostavno mi se tamo nije sviđalo.

Intervjuer:

Jeste li bili zaposleni u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Jesam.

Intervjuer:

Koji posao ste radili, koje je bilo radno vrijeme, visina plaće?

Intervjuirani:

Radila sam u restoranu, radno vrijeme je bilo deset sati, plaća nije bila kako sam ja očekivala i najviše sam se radi toga vratila.

Intervjuer:

Koje su po Vama najveće prednosti rada u Njemačkoj, a koji nedostaci?

Intervjuirani:

Paaa prednost je imaš sve uvjete, sve isplaćene sate, dok u nas to ništa ne ispoštivaju.

Intervjuer:

Možete li ukratko opisati kvalitetu života u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Pa ukratko, kvaliteta života je sasvim ok, čak bolja nego i kod nas, što se toga tiče.

Intervjuer:

Što Vas se najviše dojmilo, a što najmanje - je li to potaknulo preseljenje u Hrvatsku?

Koji su razlozi Vašeg povratka u domovinu - je li povratku presudio posao, kvaliteta života ili možda nostalgija?

Intervjuirani:

Pa nije mi se jednostavno sviđao život u Njemačkoj...u Hrvatsku najviše sam se zbog toga vratila.

Intervjuer:

Jeste li zadovoljni odlukom o povratku?

Intervjuirani:

Jesam.

Jesu li se Vaša očekivanja ispunila?

Intervjuirani:

Jesu.

Intervjuer:

Možete li ukratko usporediti život u Hrvatskoj s onim u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Pa ukratko, mi imamo kvalitetniji život nego oni tamo, oni rade 24 sata na dan.

Intervjuer:

Što bi u Hrvatskoj promijenili, a što ne?

Intervjuirani:

Pa u Hrvatskoj treba promijenit plaće.

Intervjuer:

Planirate li u skoro vrijeme opet negdje seliti ili ste naumili dugoročno ostati u Hrvatskoj?

Intervjuirani:

Ne namjeravan nigdi selit', ostajen u Hrvatskoj.

Intervjuer:

Koji su razlozi za to?

Intervjuirani:

Pa nema razloga, razlog...jednostavno volin život u Hrvatskoj.

Intervjuer:

Što biste savjetovali ostalim mladim ljudima koji razmišljaju o preseljenju u Njemačku?

Intervjuirani:

Pa neka probaju i neka vide.

Intervjuer:

Imate li vi kakvih pitanja za mene?

Intervjuirani:

Ne.

Sudionik 4

Intervjuer:

Koliko vremena ste proveli u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Ooh, pet, pet godina.

Intervjuer:

Jeste li boravili u većem gradu ili manjem mjestu?

Intervjuirani:

Bio sam u Stuttgartu.

Intervjuer:

Koji je bio razlog Vašeg odlaska?

Intervjuirani:

Ajde malo zaradio love.

Intervjuer:

Jeste li bili zaposleni u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Uu jesam, kako ne.

Intervjuer:

Koji posao ste radili, koje je bilo radno vrijeme, visina plaće?

Intervjuirani:

Kuvar, ja sam ti bio šef kuhine...iii...u Njemačkoj, kuvari rade a ne ko' ode da nadgledaju.

Intervjuer:

Možete li ukratko opisati kvalitetu života u Njemačkoj?

Intervjuirani:

A slušaj, posa' ti je puno drugačiji, odgovornost...ode se radi k'o će manje radit, da ne radi, a u Njemačkoj se mora radit'.

Intervjuer:

Što Vas se najviše dojmilo, a što najmanje?

Intervjuirani:

Tuđina. Ja ne volin tuđinu, meni je ovo...hrvatska gruda u kojoj živin i patin za njom i tako.

Intervjuer:

Je li to potaknulo preseljenje u Hrvatsku?

Intervjuirani:

Pa da, da-da.

Intervjuer:

Koji su razlozi Vašeg povratka u domovinu - je li povratku presudio posao, kvaliteta života ili možda nostalgija?

Intervjuirani:

Aaa pa kvaliteta života...i uglavnom, i ima...i financijske isto ima dobro.

Intervjuer:

Jeste li zadovoljni odlukom o povratku?

Intervjuirani:

Pa kako ne, jesam.

Jesu li se Vaša očekivanja ispunila?

Intervjuirani:

Jesu.

Intervjuer:

Možete li ukratko usporediti život u Hrvatskoj s onim u Njemačkoj?

Intervjuirani:

U Hrvatskoj je puno sredeniji i lipši život.

Intervjuer:

Što bi u Hrvatskoj promijenili, a što ne?

Intervjuirani:

Haa, a političare sve, jer su lopovi. Eto ti...lopov nad lopovom, štite jedan drugoga i, i neće ništa reć' jedan protiv drugoga.

Intervjuer:

Planirate li u skoro vrijeme opet negdje seliti ili ste naumili dugoročno ostati u Hrvatskoj?

Intervjuirani:

Pa ne može se ić odavde, ode je blagostanje.

Intervjuer:

Koji su razlozi za to?

Intervjuirani:

Ode je bolji život, ljepši život, tamo ne može se narod, kako bi reka'...naš narod je vrlo neradišan, misle da se može pokupit novac kad se ode u tuđu državu, tuđu zemlju.

Intervjuer:

Što biste savjetovali ostalim mladim ljudima koji razmišljaju o preseljenju u Njemačku?

Intervjuirani:

Bolje da se prihvati ode posla bilo kakvoga, i žive ljude od poljoprivrede, žive ljude od svačega. Triba se prihvatit posla, odgovornosti.

Intervjuer:

Imate li vi kakvih pitanja za mene?

Intervjuirani:

Eh, kako bi vam pitanje postavio? Da se držiš, da radiš ispravno iii...sve će to urodit' plodom.

Sudionik 5

Intervjuer:

Koliko vremena ste proveli u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Tri godine.

Intervjuer:

Jeste li boravili u većem gradu ili manjem mjestu?

Intervjuirani:

Većem gradu.

Intervjuer:

Koji je bio razlog Vašeg odlaska?

Intervjuirani:

Paaa, financijski.

Intervjuer:

Jeste li bili zaposleni u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Da.

Intervjuer:

Koji posao ste radili, koje je bilo radno vrijeme, visina plaće?

Intervjuirani:

Plaća...pfff...plaća solidna, a radno vrijeme možeš radit' koliko hoćeš u Njemačkoj. A bio sam kućni majstor.

Intervjuer:

Možete li ukratko opisati kvalitetu života u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Pa samo radi jedi i spavaj. To je kvaliteta...Njemačka.

Intervjuer:

Što Vas se najviše dojmilo, a što najmanje?

Intervjuirani:

Pa što se tiče...sređena je država, dobiješ dokumente sve odma' u roku od pet minuta sve rješiš. Samo je problem što ne vidin sebe u Njemačkoj.

Intervjuer:

Je li to potaknulo preseljenje u Hrvatsku?

Intervjuirani:

Pa ne, najviše jezik.

Intervjuer:

Koji su razlozi Vašeg povratka u domovinu - je li povratku presudio posao, kvaliteta života ili možda nostalgija?

Intervjuirani:

Pa da budem iskren, već sad imam godina dosta, tri godine sam radio...znači ako hoćeš radit tu u Hrvatskoj možeš živjet isto solidno.

Intervjuer:

Jeste li zadovoljni odlukom o povratku?

Intervjuirani:

Pa jesam i nisam. Ne znam, to je sad pitanje...

Intervjuer:

Jesu li se Vaša očekivanja ispunila?

Intervjuirani:

Ne.

Intervjuer:

Možete li ukratko usporediti život u Hrvatskoj s onim u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Pa reka' san, ko' 'oće u Hrvatskoj isto radit ko' i u Njemačkoj da radi sad cijeli dan, žvitit ćeš kvalitetnije nego u Njemačkoj.

Intervjuer:

Što bi u Hrvatskoj promijenili, a što ne?

Intervjuirani:

U Hrvatskoj šta bi' mijenjao? Pa ne znam, možda samo eure. (smijeh)

Intervjuer:

Planirate li u skoro vrijeme opet negdje seliti ili ste naumili dugoročno ostati u Hrvatskoj?

Intervjuirani:

Pa još ću otić' u Irsku.

Intervjuer:

Koji su razlozi za to?

Intervjuirani:

Pa iman dobru ponudu, pa ću vidit šta je u Irskoj.

Intervjuer:

Što biste savjetovali ostalim mladim ljudima koji razmišljaju o preseljenju u Njemačku?

Intervjuirani:

Pa da se školuju i da ostaju u Hrvatskoj

Intervjuer:

Imate li vi kakvih pitanja za mene?

Intervjuirani:

Vidim da se školujete, to mi je drago.

Sudionik 6

Intervjuer:

Koliko vremena ste proveli u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Godinu i po' dana.

Intervjuer:

Jeste li boravili u većem gradu ili manjem mjestu?

Intervjuirani:

U većem gradu.

Intervjuer:

Koji je bio razlog Vašeg odlaska?

Intervjuirani:

Pa, financijska situacija.

Intervjuer:

Jeste li bili zaposleni u Njemačkoj - koji posao ste radili, koje je bilo radno vrijeme, visina plaće?

Intervjuirani:

Da, osam sati dnevno, 1300 eura na radnom mjestu konobara.

Intervjuer:

Koje su najveće prednosti rada u Njemačkoj a koji nedostaci?

Intervjuirani:

Paa, najveće prednosti su te što se cijeni radnik, a najveći nedostaci su to što rad vam ne omogućava da kvalitetno provodite svoje slobodno vrijeme.

Intervjuer:

Možete li ukratko opisati kvalitetu života u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Paaa, život je dosta kvalitetan za ljude koji su navikli samo radit, a za nekoga ko' dolazi iz Dalmacije život se ne svodi samo na rad. (smijeh)

Intervjuer:

Što Vas se najviše dojmilo, a što najmanje - je li to potaknulo preseljenje u Hrvatsku?

Intervjuirani:

Preseljenje je potaknula obiteljska situacija...paaa...dojmilo me se najviše to što je uvijek radnik u fokusu. Onoliko koliko radiš toliko ćeš bit plaćen. Nema nikakvih malverzacija sa prijavama – odjavama i slično.

Intervjuer:

Koji su razlozi Vašeg povratka u domovinu - je li povratku presudio posao, kvaliteta života ili možda nostalgija?

Intervjuirani:

Ništa od navedenog.

Intervjuer:

Jeste li zadovoljni odlukom o povratku?

Intervjuirani:

Ne.

Intervjuer:

Jesu li se Vaša očekivanja ispunila?

Intervjuirani:

Ne.

Intervjuer:

Možete li ukratko usporediti život u Hrvatskoj s onim u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Neusporedivo. (smijeh)

Intervjuer:

Što bi u Hrvatskoj promijenili, a što ne?

Intervjuirani:

Aaaa...cijeli odnos, odnosno cijeli sustav rada i općenito odnos prema radnicima.

Intervjuer:

Planirate li u skoro vrijeme opet negdje seliti ili ste naumili dugoročno ostati u Hrvatskoj?

Intervjuirani:

Planiram seliti.

Intervjuer:

Koji su razlozi za to?

Intervjuirani:

Ne mogu pronaći ovdje posao, a i ovaj posao koji radim smatram da nisam adekvatno plaćena za njega.

Intervjuer:

Što biste savjetovali ostalim mladim ljudima koji razmišljaju o preseljenju u Njemačku?

Intervjuirani:

Da bježe glavom bez obzira iz Hrvatske.

Intervjuer:

Imate li vi kakvih pitanja za mene?

Intervjuirani:

Ne, hvala.

Sudionik 7

Intervjuer:

Koliko vremena ste proveli u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Dvi' godine.

Intervjuer:

Jeste li boravili u većem gradu ili manjem mjestu?

Intervjuirani:

Manjem mjestu pokraj Stuttgarta.

Intervjuer:

Koji je bio razlog Vašeg odlaska?

Intervjuirani:

Paaa..pronalazak posla.

Intervjuer:

Jeste li bili zaposleni u Njemačkoj - koji posao ste radili, koje je bilo radno vrijeme, visina plaće?

Intervjuirani:

Radio sam kao elektrotehničar, od 8h do 17h...iii...plaća mi je bila od 1800 do 2000 eura.

Intervjuer:

Koje su najveće prednosti rada u Njemačkoj, a koji nedostaci?

Intervjuirani:

Pa prednosti su velika plaća, dobar posao, organizirana firma. A nedostaci...paa...šta nisam recimo u Hrvatskoj.

Intervjuer:

Možete li ukratko opisati kvalitetu života u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Paaa...vrlo kvalitetan život, izorganiziran, s tim da nema puno nedostataka kao u Hrvatskoj. I moguće je živjeti s takvom plaćom s tim da uštedite neku kunu.

Intervjuer:

Što Vas se najviše dojmilo, a što najmanje - je li to potaknulo preseljenje u Hrvatsku?

Intervjuirani:

Pa moje preseljenje u Hrvatsku...mislim...dojmilo me...a ne znam ni ja kako to da se izrazim. Htio sam se vratit kući, gori sam uštedio koju kunu...iii..naći ovdje posao ili otvorit' firmu.

Intervjuer:

Koji su razlozi Vašeg povratka u domovinu - - je li povratku presudio posao, kvaliteta života ili možda nostalgija?

Intervjuirani:

Najviše nostalgija.

Intervjuer:

Jeste li zadovoljni odlukom o povratku?

Intervjuirani:

Jesam.

Intervjuer:

Jesu li se Vaša očekivanja ispunila?

Intervjuirani:

Paaa...jesu.

Intervjuer:

Možete li ukratko usporediti život u Hrvatskoj s onim u Njemačkoj?

Intervjuirani:

Paa...u Njemačkoj, kao što je i bilo, vrlo je kvalitetniji život, ali ne paše mi taj neki bioritam gore.

Intervjuer:

Što bi u Hrvatskoj promijenili, a što ne?

Intervjuirani:

Paa...promijenio bi' visinu plaće i da se sigurno više cijeni moj posao.

Intervjuer:

Planirate li u skoro vrijeme opet negdje seliti ili ste naumili dugoročno ostati u Hrvatskoj?

Intervjuirani:

Pa ostajem definitivno u Hrvatskoj.

Intervjuer:

Koji su razlozi za to?

Intervjuirani:

Paa..razlozi su što sam gori uštedio neke pare i sad' otvaram ode svoju firmu i nastavljam s poslom.

Intervjuer:

Što biste savjetovali ostalim mladim ljudima koji razmišljaju o preseljenju u Njemačku?

Intervjuirani:

Pa da idu šta prije.

Intervjer:

Imate li vi kakvih pitanja za mene?

Intervjuirani:

Za vas? Paa..kako ste?

Intervjuer:

Odlično, hvala vam.

Intervjuirani:

Hvala vama.

8. SAŽETAK

Predmet ovog rada su migracije iz Hrvatske u Njemačku i natrag. Istraživanje je provedeno tijekom svibnja i lipnja 2019. godine, pri čemu su korištene kvantitativna metoda analize sadržaja i kvalitativna metoda polustrukturiranog intervjua. Intervjuima je obuhvaćeno sedam sudionika, dok je analiza sadržaja obuhvatila dvanaest online članaka. Podaci su prikupljeni temeljem protokola kako za intervju tako i za analizu sadržaja, nakon čega su dobiveni rezultati interpretirani i prikazani grafičkim i tabelarnim prikazima.

Trend migracija jača i mnogi se odlučuju na iseljavanje u neku drugu državu u potrazi za poslom i boljom budućnošću za sebe i svoje obitelji. Kao izrazito važan fenomen današnjeg društva, migracije se nedovoljno istražuje i analizira. Bez znanstvenog pristupa proučavanju faktora iseljavanja/useljavanja, ne može se ponuditi adekvatno rješenje za problem koji svakim danom raste i ugrožava naše društvo. Sudionici provedenog istraživanja odlaze iz Hrvatske zbog boljih poslovnih mogućnosti, a vraćaju se ukoliko u Hrvatskoj pronađu ono što im je važno, poput financijske stabilnosti i zadovoljavajuće kvalitete života. Većini sudionika je razočarana što političko-ekonomski sustav Hrvatske nije bolji i što uopće moraju pomišljati na seljenje iz države zbog posla.

Ključne riječi: suvremene migracije, iseljavanje stanovnika, povratničke migracije, Njemačka, Hrvatska, rad

SUMMARY

In this research we focus on migrations from Croatia to Germany and back. The study was concluded in May and June 2019, with the usage of quantitative method of content analysis and qualitative method of semi-structured interview. Interviews included seven participants, while the content analysis included twelve online articles. Data was collected on the basis of protocols in order to interview and content analysis, after which the results are interpreted and displayed graphical and tabular presentations.

The trend of migration strengthens and many are choosing to emigrate to another country in search of work and a better future for themselves and their families. As an extremely important phenomenon in today's society, migrations are not sufficiently investigated and analyzed. Without scientific approach to the study of the factors of emigration / immigration, we can not offer an adequate solution for a problem that is growing and threatens our society. Participants of the leave Croatia for better business opportunities, and they return to Croatia if they find what is important to them, such as financial stability and satisfactory quality of life. Most participants were disappointed that the political-economic system of Croatia is not better and they even have to think about moving out of state for work.

Key words: contemporary migration, emigration of the population, returnees migration, Germany, Croatia, work

BILJEŠKA O AUTORICI

Danijela Rogošić rođena je u Splitu 1993. godine. Završila je Osnovnu školu „Stožanac“ u Podstrani. Srednju školu je završila u Splitu; Prirodoslovnu gimnaziju. Studentica je II godine diplomskog studija Sociologije na Filozofskom fakultetu u Splitu.

e-mail: jonjicdanijela.dj@gmail.com

danjon@ffst.hr

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja DANIJELA ROGOŠIĆ, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice SOCIOLOGIJE, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 01. 10. 2019.

Potpis

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, DANIJELA ROGAŠIĆ dajem odobrenje Sveučilištu u Splitu, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom ČIMBENICI SUVREMENIH MIGRACIJSKIH KRETANJA IZ HRVATSKE U NJEMAČKU I NATRAG koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta u Splitu te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Splitu, 01.10.2019.

Potpis

